

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Sestra mezi bratry

Vypracovala: Anna Pulkrábková

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kouřilová, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 27. dubna.2017

Anna Pulkrábková

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí paní doktorce Kouřilové za odbornou pomoc a cenné rady, vřelý přístup a za věnovaný čas. Dále děkuji všem respondentkám za jejich ochotu nechat mne nahlédnout do vztahů se svými sourozenci a sdílet se mnou své zážitky. Také chci poděkovat všem, kdo mě v psaní podporovali, hlavně své rodině a svým přátelům.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá postavením sestry v sourozenecké skupině bratrů. Jejím cílem je proniknout do vztahů mezi sourozenci, hlavně do těch mezi sourozenci opačného pohlaví, a zjistit, jaký vliv má na sestry vyrůstání jen s bratry. Teoretická část se zaměřuje na různé aspekty sourozeneckých vztahů, jako je pořadí narození, věkové rozdíly mezi jednotlivými sourozenci a pohlaví jednotlivých sourozenců. Výzkumná část se pomocí kvalitativního výzkumu snaží zachytit prožívání a zkušenosti dívek v sourozeneckých skupinách hochů, vztahy mezi nimi a jejich sourozenci a dopady, které na ně vyrůstání s bratry mělo. Také se snaží zjistit, zda dívky výrazně pociťovaly absenci sestry a zda měly někoho, kdo jim chybějící sestru nahrazoval. Tento výzkum je prováděn pomocí polostrukturovaných rozhovorů se čtyřmi respondentkami. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že respondentky hodnotí své vyrůstání mezi bratry jako pozitivní, nacházejí v něm i mnohé výhody. Každá z respondentek zaznamenala dopady, které na ní vyrůstání mělo, ať už v oblasti jejího chování či zájmů. Absenci sestry pociťovaly téměř všechny respondentky, hlavně ty, které neměly kamarádku či jinou příbuznou, která by jim chybějící sestru mohla nahradit. Na výsledky výzkumu mělo velký vliv pořadí narození jednotlivých respondentek a věkové rozdíly mezi nimi a jejich bratry.

Klíčová slova: sourozenci, sourozenecké vztahy, sourozenci opačného pohlaví, sestra mezi bratry

Abstract

This bachelor thesis deals with position of sisters in the sibling group of boys. The aim of this work is to gain insight into relationships between siblings – especially into those between siblings of opposite sex – and discover how growing up only with brothers affects the sister. The theoretical part is focused on various aspects of sibling relationships such as birth order, age gap between siblings and their gender. By using qualitative approach, the practical part tries to capture the experiences of girls who grow up in a sibling group of boys, its impact on them and relationships between them and their brothers. This part also tries to discover how girls experience the absence of a sister and if they look for someone to replace her with – for example a close friend or a female relative. For research, the half-structured interview with four female respondents was used. The research results show that the respondents view living only with brothers as mostly positive and claim it has many advantages. Each of the respondents noticed various impacts on their behaviour or their interests. Almost every respondent felt the absence of a sister in their childhood, especially if they lacked someone who could replace her. However, many variables influence the results, such as birth order and age gap between the respondents and their brothers.

Key words: siblings, sibling relationships, siblings of opposite sex, sister among brothers

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Sourozenci	10
1.1. Sourozenecké pořadí	10
1.1.1. Prvorozený.....	11
1.1.2. Druhorozený (prostřední)	13
1.1.3. Nejmladší dítě.....	13
1.1.4. Více sourozenců.....	15
1.2. Věkové rozdíly mezi sourozenci.....	15
2. Vztahy mezi sourozenci	17
2.1. Prosociální tendence	19
2.2. Antisociální tendence.....	20
2.3. Vliv rodičů.....	24
3. Sourozenci opačného pohlaví.....	25
3.1. Starší bratr a mladší sestra.....	27
3.2. Starší sestra a mladší bratr.....	29
4. Sestra mezi bratry.....	30
4.1. Nejstarší sestra bratrů.....	31
4.2. Nejmladší sestra bratrů	33
4.3. Prostřední sestra bratrů.....	34
PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
5. Cíl práce a výzkumné otázky.....	35
6. Metodika	35
6.1. Typ výzkumu.....	35
6.2. Výzkumný vzorek.....	36
6.3. Metody sběru dat.....	37
6.4. Metody zpracování a analýza dat	38
7. Analýza a interpretace dat.....	39
7.1. Soužití s bratry.....	39
7.1.1. Výhody	40
7.1.2. Nevýhody	41

7.2. Vztah s bratry.....	41
7.3. Dopad vyrůstání jen s bratry.....	43
7.4. Absence sestry.....	45
7.4.1. Reakce na dalšího bratra.....	46
8. Shrnutí výsledků podle výzkumných otázek.....	48
9. Diskuze.....	53
Závěr.....	57
Zdroje.....	59
Přílohy	61

Úvod

Zkoumání postavení sestry v sourozenecké skupině hochů jsem si zvolila proto, že sama pocházím ze sourozenecké skupiny, kterou tvořím já a tři bratři, takže mám s tímto tématem svou zkušenost. Sebereflexe mého soužití s bratry je obsažena v přílohové části práce. Proto bych se chtěla na tento fenomén zaměřit a doufám, že se mi podaří alespoň trochu proniknout do problematiky sourozeneckých vztahů, hlavně do těch mezi sourozenci opačného pohlaví, zjistit, zda se tito sourozenci navzájem ovlivňují a jaký vliv má na sestry vyrůstání jen s bratry. A právě tím se hodlám zabývat v této práci.

V teoretické části se zaměřuji na sourozenecké vztahy a aspekty, které je ovlivňují. Jedna z kapitol pojednává o sourozeneckých konstelacích a o pořadí narození jednotlivých sourozenců, což je jeden z důležitých aspektů, o věkových rozdílech mezi jednotlivými sourozenci, které jsou neméně důležitým aspektem. Další kapitola se zaměřuje přímo na sourozenecké vztahy, jejich vznik, vývoj a proměnu během jednotlivých vývojových etap jednotlivých sourozenců. Rozdělují sourozenecké vztahy z hlediska tendencí jednotlivých sourozenců, na prosociální a antisociální. Také se zabývá vlivem rodičů na sourozenecké vztahy. Třetí kapitola pojednává o dalším, velmi důležitém aspektu sourozeneckých vztahů, o pohlaví jednotlivých sourozenců. Popisuje vztahy mezi sourozenci opačného pohlaví, i z hlediska jejich pořadí narození a vliv, jaký na sebe tito sourozenci mají, ať už jsou starší, nebo mladší. Čtvrtá kapitola se zaměřuje přímo na dívky v sourozenecké skupině hochů, na vliv, který na ně vyrůstání v těchto sourozeneckých skupinách má, hlavně z hlediska jejich pořadí narození.

V praktické části se pomocí kvalitativního výzkumu pokusím zachytit prožívání a zkušenosti dívek s vyrůstáním v sourozenecké skupině hochů, zmapovat jejich vztahy s bratry a zjistit, jaký dopad na ně mělo vyrůstání v těchto sourozeneckých skupinách, ať už na vývoj jejich osobnosti, chování či na utváření jejich zájmů. Také se pokusím zjistit, zda dívky nějak výrazně pociťovaly absenci sestry a zda měly v okolí někoho, kdo v jejich životě nahrazoval ženský vzor, jakým je obvykle sestra, například kamarádku či některou příbuznou. Na všechny tyto otázky se pokusím odpovědět pomocí polostrukturovaných rozhovorů se slečnami, které mají dva a více bratrů.

Jelikož existují spíše publikace a výzkumné studie, které se zabývají vztahy mezi sourozenci obecně, či se zaměřují pouze na sourozenecké pořadí, a publikací, stejně tak jako výzkumných studií, které by se zabývaly výhradně dívkami v sourozeneckých skupinách hochů, je velmi málo, mohl by tento můj výzkum přispět k dalšímu zkoumání

tohoto fenoménu a být podkladem pro další studie. Také by mohl být nápomocen při terapeutické práci s rodinami, které mají jednu dceru a více synů, nebo při práci přímo s těmito dívkami.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Sourozenci

V životě člověka hrají sourozenci velkou roli, ať už jsou starší či mladší. Mají vliv na jeho vývoj osobnosti.

Sourozenci na sebe působí v rámci socializačního vývoje, navzájem se stimulují. Jsou pro sebe zdrojem zkušeností. Společně soupeří, zvláště o pozornost rodičů nebo například o hračky, ale v některých situacích se stávají spojenci. Spolupracují při hrách, zastávají se jeden druhého a poskytují si oporu v těžkých situacích. (Vágnerová, 2005)

Naproti tomu jedináčci se mohou učit jen od rodičů, vrstevníci jim tolik zkušeností jako sourozenec neposkytnou. Stejně tak je to s podporou, dítěti chybí onen pocit solidarity.

Dítě může být sice privilegované, ale také velmi přetěžované, jelikož do něho rodiče vkládají všechny své touhy a přání a zatímco v sourozenecké skupině jsou tato očekávání rozdělena mezi více dětí, jedináček je na jejich plnění sám. Rodiče jsou také ohledně svého jediného dítěte úzkostnější, více se citově angažují a jsou mnohem více emotivní. Snaží se ho ochránit od všeho zlého, přece jen mají jen jeho. (Matějček, 1992)

Sourozence a vztahy mezi nimi ovlivňuje mnoho vlivů, jako například vliv rodinného prostředí, pořadí, ve kterém jsou sourozenci narozeni, věkové rozdíly mezi nimi či pohlaví jednotlivých sourozenců. V této kapitole se zabývám sourozeneckým pořadím a věkovými rozdíly mezi sourozenci.

1.1. Sourozenecké pořadí

"Sourozenecká konstelace – pořadí narození – nemá nic společného s astrologií, ale nesporně ovlivňuje vaši osobnost, koho si vezmete, vaše děti, výběr vašeho zaměstnání, a dokonce i váš vztah k Bohu." (Leman, 1997)

Na téma sourozeneckého pořadí bylo sepsáno mnoho článků a knih, mnoho odborníků se o toto téma zajímá. V podstatě to, jestli jsme prvorození, druhorození (prostřední) nebo nejmladší, může ovlivňovat naše vlastnosti, naše zájmy, určuje naše postavení v rodině a náš vztah k ostatním lidem. Jako kdyby už to, kolikrát se v rodině narodíme, určovalo dopředu, jací budeme.

Podle Lemana (1997) se každé pořadí se vyznačuje určitými vlastnostmi. Prvorození bývají svědomití, spolehliví a perfekcionisté, druhorození zase nezávislí, nekonfliktní a individualisté a nejmladší zase společenští, zábavní a intrikáni.

Ovšem nelze to brát jako něco pevně daného. Podle Thorové (2015) je vliv sourozeckého pořadí na člověka nadměrně generalizován a přeceňován, jelikož výsledky vědeckých studií, které se zabývají vlivem sourozeckého pořadí na vývoj kognitivních schopností a na osobnost člověka, nejsou konzistentní a teorie o vlivu sourozeckých konstelací jsou jen chabě empiricky podložené. Osobnostní rozdíly mezi sourozenci existují a řešení sourozeckých vztahů může být důležitou součástí psychotherapeutického procesu, ale vliv sourozeckých konstelací by neměl být přeceňován. (Thorová, 2015)

Na platnost teorie o sourozeckých konstelacích mají vliv i některé proměnné, jako třeba stav rodiny. Pokud jeden z rodičů zemře či odejde, nejstarší sourozenec přebírá částečně jeho roli a tak se svým sourozencům vzdaluje. Také je tu vliv fyzického i psychického zdraví jednotlivých sourozenců. Pokud je v rodině jedno dítě handicapované, i kdyby bylo nejstarší, zaujímá pozici mladšího a opečovávaného. (Novák, 2007)

Také záleží na tom, jak velká je sourozecká skupina a jaké jsou mezi nimi věkové rozdíly. Specifická je skupina o třech dětech, kde se nejlépe vliv sourozeckého pořadí projevuje. Čím více je pak ve skupině dětí, tím se rozdíly zvětšují. Pokud nejstarší dítě odejde, pak dítě, které se narodilo po něm, může převzít jeho postavení. Pokud mezi prvorozeným a nejmladším dítětem je více sourozenců, tak dopad, jaký by mělo na druhorozeného vyrůstání v tříčlenné sourozecké skupině, se snižuje. A pokud se nejmladší dítě narodí do doby, kdy jeho starší sourozenci již dospěli a odešli, může získat postavení jedináčka. (Vágnerová, 2005)

Další podkapitola se věnuje tomu, jak pořadí narození ovlivňuje charakter, vývoj a vztahy dítěte k ostatním sourozencům a jeho roli v rodině, ať už jde o prvorozené, prostřední či nejmladší dítě v rodině.

1.1.1. Prvorozený

Podle Lemana (1997) se rodiče po narození prvního dítěte ocitají v nové roli, stávají se rodiči „nováčky“. Učí se, jak dítě vychovávat, jak se o něj starat. Vše je pro ně nové a neznámé. Chovají se k němu velice opatrně a svědomitě a mají velké obavy o

jeho zdraví. Snaží se, aby mu nic nechybělo, aby měl vše, co potřebuje. Ovšem občas jsou tyto obavy a snahy přehnané.

Z dítěte pak vyroste sebevědomý, svědomitý a pečlivý jedinec toužící po úspěchu. Rodiče na něj kladou velké nároky, někdy i nad jeho schopnosti. Dítě se proto snaží všechny úkoly splnit co možná nejlépe a bez chyb. Snaží se být dokonalé. (Leman, 1997)

Nejstarší dítě je pro rodiče modelem, od dalších potomků očekávají to samé jako od něj. Ovšem další dítě, resp. děti, mohou mít zcela odlišné předpoklady a pak nelze dobře uplatnit stejné požadavky a očekávat stejný výsledek.

Od nejstaršího dítěte se zpravidla očekává víc, než od mladších sourozenců. Má být automaticky ten „rozumnější“ a „zodpovědnější“, a tak je s ním také jednáno. Očekává se od něj, že se bude dobře učit a plnit tak představy svých rodičů. Role „velkého dítěte“ může být relativní a dítě ji často získává dříve, než je pro ni zralé. Na druhé straně mu větší nároky rodičů přinášejí větší prestiž v rodině. Nejstarší děti bývají proto většinou ctižádostivější, motivovanější ke školnímu úspěchu či k výkonu. To je důsledek očekávání a požadavků rodičů, dítě se s nimi ztotožňuje a v mezích svých možností se je snaží naplňovat, a tak rodiče potěšit. (Vágnerová, 2005)

Podle Adlera (1999) je pozice prvorozeného velice nevýhodná. Když se narodí další sourozenec, ustoupí do pozadí a přestává tak být na prvním místě a středem pozornosti. Je sesazen z trůnu, přichází o svou moc, o své postavení a o svá privilegia. Nyní se od něj očekává, že bude vyspělý a zodpovědný. Také musí mladšímu sourozenci často ustupovat, což může u něj způsobovat pocit méněcennosti. Rodiče ho berou jako „malého dospělého“ a očekávají, že se tak bude chovat.

Příchod dalšího sourozence může mít na dítě velmi negativní vliv. Snaží se ho předstihnout, ať už vědomostmi nebo silou, bere ho jako soupeře, musí být lepší než on. To může mnohdy vést i k agresivnímu jednání vůči mladšímu sourozenci. Na druhou stranu, starší sourozenec může sloužit tomu mladšímu jako učitel a vzor. (Vágnerová, 2005)

Nejstarší ze sourozenců bývají v dospělosti velice vstřícní a obětaví lidé. Jsou ale také velmi konzervativní, nemají rádi překvapení, a veškerý program musí mít předem naplánovaný a mají sklon k perfekcionismu. Ve škole se dobře učí a jsou ambiciózní. (Leman, 1997)

1.1.2. Druhorozený (prostřední)

Pokud se jedná o sourozeneckou skupinu, v níž jsou tři děti, prostřední dítě dost často získává postavení, které je charakteristické nenápadností, nevyhraněností či nevýznamností. Nemá příliš mnoho výhod, ani nebývá v nijak extrémní pozici. Specifická životní zkušenost rozvíjí jeho přizpůsobivost, což je strategie, kterou se naučil a kterou uplatňuje v životě mezi mladším a starším sourozencem. Musí se naučit toleranci, trpělivosti a vytrvalosti. Proto má potřebu nějakým způsobem dokázat svou vlastní hodnotu, snaží se o sebevymezení a sebeprosazení, a tak posiluje svou sebejistotu. To se projeví i ve vztahu ke školnímu prospěchu: snaží se o pozici ve třídě, která je přijatelná. Tak se chovají i v rodině. (Vágnerová, 2005)

Druhorozené dítě se nachází v naprosto odlišné situaci. Starší sourozenec mu udává tempo a nasazuje laťku. Proto se ho snaží dosáhnout a vyrovnat se mu. Žene ho to stále vpřed, jeho život se podobá závodu. Někdy proto má až revolučního ducha, aby dosáhl svého cíle, klidně se pokusí změnit přírodní i vědecké zákony. Rodiče se nyní nacházejí v pozici, kdy už ví, jak se o dítě postarat, jsou zkušenější a snaží se vyhnout chybám, kterých se dopustili na prvorozeném. (Adler, 1999)

Podle Lemana (1997) má starší sourozenec pro druhorozeného velký význam. Může s ním soupeřit o pozornost rodičů, zvláště pokud jsou oba stejného pohlaví. Starší sourozenec mu ale také slouží za vzor, který je třeba neustále překonávat. Podle něj si vytváří svůj životní styl. Pokud se mu ale nedaří staršího sourozence překonat, ať už proto, že je starší sourozenec chytřejší, silnější, apod., snaží se najít svou vlastní cestu a být mu naopak protikladem, to jest, když nemůže být jako on, bude úplně jiný.

Někdy se ocitá v ústraní, starší sourozenec je středem pozornosti. V některých případech však dochází k tzv. „výměně rolí“, druhorozený toho prvorozeného překonává a získává tak jeho místo. To nastává zvláště v těch případech, kdy druhorozený má silnější a výraznější osobnost. (Leman, 1997)

1.1.3. Nejmladší dítě

Podle Adlera (1999) je z hlediska psychologie pozice nejmladšího dítěte (tím myslíme dítě, kterému se už žádný sourozenec nenarodí) velice pozoruhodná. Také proto, že má výjimečné postavení, jelikož mu jeho role zůstává a nikdo mu ji nemůže vzít, jako se to stalo u prvorozeného a druhorozeného dítěte. Jeho postavení v rodině se nemění. Díky tomuto postavení se mohou lépe rozvíjet.

Poslední narozené dítě vstupuje do života se zátěží, protože nemá již mladšího sourozence, kterého by mohlo učit a jeho vývoj tak může být ochuzený (Papalia, 1992).

Nejmladší dítě má spoustu energie. Stejně jako u druhorozeného je tu někdo, kdo mu udává tempo. Ovšem nebývá jako ostatní sourozenci. Jelikož má ve starších sourozencích příliš silnou konkurenci a chybí mu vůle je překonávat, musí být odlišné. Hledá si jiné „pracovní pole“, na kterém nemusí s nikým soupeřit. (Adler, 1999)

Pokud se však nejmladší dítě narodí v době, kdy jsou již jeho sourozenci dospělí, stává se spíše jedináčkem.

Nejmladší dítě je sice všem podřízené, ale jinak má privilegované postavení. Obvykle získává pozici mazlíčka, pozornost se soustředí na něj. V této roli dítě tak uspokojuje emoční potřeby rodičů, zvláště tehdy, jestliže starší děti uspokojily jejich ambice. Tak má pro rodiče jinou roli, než jeho starší sourozenci. Nemíjí nositelem rodinné tradice a nemusí proto reprezentovat její úspěšnost. U rodičů naplňuje spíše potřebu citové vazby, protože je pro ně jejich posledním dítětem. (Vágnerová, 2005)

Tolerance rodičů je proto velká, až nepřiměřená, jsou shovívavější, více ho tolerují a více mu odpustí jeho prohřešky. To však může znamenat nebezpečí pro dítě, protože se nenaučí systematicky pracovat a bude i později spoléhat na shovívavost a toleranci. Z toho důvodu může být i méně zodpovědnější, než jeho starší sourozenci, na které kladli rodiče vyšší požadavky. (Vágnerová, 2005)

Na jedné straně se nejmladší dítě musí naučit lidem podřít a vyjít s nimi, protože díky své pozici v rodině nemá zkušenost s dominantní rolí. Na druhé straně se může proto snažit získat výhody tím, že vydírá staršího sourozence, žaluje a zdůrazňuje svou pozici malého dítěte, a to hlavně v případech, že mezi sourozenci je větší věkový rozdíl. (Vágnerová, 2005)

Leman (1997) spatřuje nejmladší dítě jako baviče, který je rád, když je středem pozornosti. Jeho typické vlastnosti jsou společenskost, bezstarostnost a veselost, ovšem také vzpurnost, netrpělivost a prudkost. Ve skutečnosti se vyznačuje tím, že touží udělat něco „důležitého“ a upoutat tak na sebe pozornost. Náléhavě si uvědomuje, že je ten nejmladší, nejmenší, nejslabší, že je hůře vybaven k tomu, aby si poradil se životem. Částečně je to dáno skutečností, že rodiče se už do doby jeho příchodu všechno „naučili“, a proto mají tendenci ponechat svého benjamínka tak trochu svému osudu. Proto je běžné, že nejmladší děti většinou získávají mnohé vědomosti a poučení z různých oblastí od svých starších bratrů a sester, protože rodiče jsou na to, aby se jim sami věnovali, už příliš vyčerpaní.

1.1.4. Více sourozenců

Lze se setkat i s rodinami, které mají čtyři a více dětí. V nich pak sourozenecké vztahy dostávají úplně jiný ráz, sourozenci tvoří spíše skupinu.

Tato skupina sourozenců má vlastní způsob komunikace, vlastní pravidla a normy. Mezi jednotlivými sourozenci jsou různé typy vztahů, což ale skupinu nenarušuje. Autoritu zde má nejstarší sourozenec, ale hierarchie nemusí nutně souviset s věkem. Nejstarší však mají právo odměňovat i trestat. Také fakt, že tím, že jsou starší, víc toho znají a vědí, jim dává významné postavení. (Novák, 2007)

U nejmladších dětí se jejich postavení příliš nezmění, místo jednoho prostředního je tu však prostředních dětí více. Prostřední děti ve velkých rodinách bývají spolehlivé a jsou dobrými vyjednávači. Potřebují si najít své místo v rodině, ale neupoutávají na sebe příliš pozornost. (Čapek a Čapková, 2010)

V těchto rodinách jsou děti vedeni více ke spolupráci, navzájem se doplňují a pomáhají si. Jsou samostatnější a mají v rodině své povinnosti.

Ve velkých rodinách mohou vznikat skupiny sourozenců, ať už podle pohlaví, kdy dívky utvoří skupinu nebo chlapci utvoří skupinu, nebo podle věku a věkových rozdílů (mladší sourozenci a starší sourozenci). (Toman, 1993)

V dnešní době je velkých rodin méně, velký počet dětí je spíše plánovaný, takže jsou přijímané pozitivně, bez velkých nároků na jejich výkon a úspěšnost, a vztahy v rodině jsou dobré.

V některých případech jsou tyto velké rodiny umělé vytvořené, mimo vlastních dětí tu lze nalézt i děti adoptované. (Matějček, 1992)

1.2. Věkové rozdíly mezi sourozenci

Mnoho rodičů se snaží najít ideální věkový rozdíl mezi svými dětmi. Někteří rodiče chtějí mít děti brzo po sobě, aby si děti měly s kým hrát, aby mohly vyrůstat spolu a měly i podobné zájmy. Ovšem takto věkově blízké děti spolu často soupeří, hlavně pokud se jedná o děti stejného pohlaví. Někteří se snaží o větší věkový rozdíl u svých dětí z různých důvodů, ať už kvůli svému pohodlí, kvůli tomu, aby měli na výchovu každého dítěte více času, nebo aby zabránili žárlivosti, která by mezi nimi mohla vzniknout. Té ale někdy nezabrání ani záměrně větší zvolený rozdíl mezi sourozenci. (Čapek a Čapková, 2010)

Podle Čapka a Čapkové (2010) je optimální věkový rozdíl kolem tří let, protože by dítě mělo mít při narození dalšího dítěte období vzdoru již za sebou. Také je prý lepší, aby mezi mladším a starším sourozencem nebyl velký věkový rozdíl, jelikož pak mladší snáze napodobuje chování toho staršího, protože je pro něj více srozumitelné, a tak se od něj lépe učí.

Některé výzkumy ukazují, že pokud věkový odstup mezi dětmi je menší než dva roky, mohou mít obě děti podobné schopnosti, dovednosti a stejné zájmy. Také je tu větší pravděpodobnost, že budou mít v budoucnu společné přátele. (Minnet & Vandel & Santrock, 1983)

Podle Matějčka (1992), je „přirozený“ věkový rozdíl dva až tři roky, podle toho, že takto jsou i rozložené fáze psychického vývoje. Výchova dětí je proto více zvladatelná, jedno dítě je pro druhé větším stimulačním činitelem a oba sourozenci si méně překáží.

Při menším odstupu se děti nacházejí ve stejné vývojové fázi. To je nevýhoda zvláště u batolat a předškoláků. Starší sourozenec si tak připadá přehlížený, protože rodiče věnují pozornost i tomu druhému. Oba sourozenci pak soupeří o přízeň rodičů, berou si hračky a ruší se při hře. Když dosáhnou školního věku, hranice mezi mladším a starším se vytrácejí. Děti tvoří spíše dvojici, hrají si společně, mají společné zájmy, společné postoje k parterům i k okolí. (Matějček, 1992)

Pokud věkový odstup přesáhne šest let, děti vyrůstají spíše jako dva samostatní jedinci. I když jejich vztah může být dobrý, mohou se mít rádi a navzájem se respektovat, starší sourozenec je spíše v roli dospělého než partnera a nevznikají tak mezi nimi typické sourozencké vztahy. (Čapek a Čapková, 2010; Matějček, 1992)

Zdá se, že menší věkový rozdíl je výhodnější. Větší věkový rozdíl má však také své výhody. Starší dítě již snáze porozumí potřebám toho mladšího a dokáže se o něj spíše postarat. Stává se pro něj modelem, s nímž se mladší sourozenec ztotožňuje. Pomáhá mu s učením sociálních dovedností, slouží mu jako zdroj ochrany a bezpečí. (Vágnerová, 2005)

2. Vztahy mezi sourozenci

Rodina je jednou z nejzákladnějších sociálních skupin a v životě dítěte hraje zásadní roli. Dítě se v ní připravuje na život v budoucnosti, osvojuje si základní vzorce chování, získává zde citovou výbavu i první návyky. Vztahy v rodině budou určovat jeho vztahy s ostatními lidmi v budoucnu, ať budou dobré či špatné. (Novák, 2007)

Sourozenci, hlavně ti starší, někdy přebírají roli rodičů a dávají těm mladším to, co nedostali od rodičů. Pokud v rodině jeden z rodičů chybí, sourozenec ho do jisté míry může nahrazovat. Sourozenecký vztah bývá jednodušší, než vztah s rodiči, je tomu tak také proto, že konflikty mezi sourozenci nejsou tak vážné a intenzivní, jako konflikty s rodiči. (Novák, 2007)

Vztah mezi sourozenci je ten nejdéle trvající. Trvá od začátku do smrti, nedá se ukončit jen tak, jako třeba manželství. Je to velice zajímavý, zvláštní a jedinečný vztah. Sourozenci spolu buď neustále zápasí, nebo se z nich stanou nejlepší kamarádi. Tak či onak, jsou to děti, které mají společné kořeny, učí se stejné hodnoty od rodičů, ať už je přijmou nebo odmítnou. Někdy je tento vztah přínosem, někdy z něj vznikají trauma a konflikty. Děti jsou nuceny žít vedle sebe, dělit se o prostor, o věci, o pozornost a přízeň rodičů. Tráví spolu dost času a i když nechtějí, musejí se navzájem přizpůsobovat. (Papalia, 1992)

Kvalita sourozeneckých vztahů se výrazně liší od rodiny k rodině. Mezi některými sourozenci jsou konflikty výrazné a velmi časté, mezi některými zase vzácné a převládají mezi nimi hlavně city a kooperace. (Dunn et al. 1999)

Kvalita těchto vztahů je důležitá i pro další život. Podle sourozenců si člověk vytváří měřítko pro další lidi, jeho vztah s nimi ovlivňuje vztahy s ostatními lidmi i v budoucnu. Pokud mezi nimi převládá důvěra a spolupráce, děti budou tento vzor přenášet do vztahů, ať už s vrstevníky, přáteli nebo budoucími partnery. Pokud jsou vztahy mezi nimi naopak negativní, naruší to vztahy k ostatním v budoucnu. (Papalia, 1992)

Všechny interakce mezi sourozenci, ať už přátelské nebo nepřátelské, podopírají rozvoj sociálního porozumění potřebám a pocitům, které mají druhí. Sourozenci v rozhovoru mezi sebou mluví o svých pocitech a potřebách. Tím získávají cennou zkušenost, jelikož rodiče jim zpravidla své potřeby a pocity nesdělují. (Vágnerová, 2005)

Vztahy mezi sourozenci jsou ovlivněny i zkušeností s chováním rodičů k ostatním členům rodiny, ať už dospělým nebo dětem. Pokud se rodiče k jednomu z dětí chovají odmítavě, dítě se chová nepřátelsky k sourozcům. Pokud jsou rodiče vřelí a ohleduplní, děti jejich způsob chování přejímají. V dysfunkčních nebo neúplných rodinách proto jdou vztahy mezi sourozenci až do extrému, buď se rivalita a agresivita mezi nimi vyhrcoje nebo si sourozenci pomocí vzájemné závislosti a poskytování opory nahrazují chybějící rodičovské vztahy. (Vágnerová, 2005)

Vztahy mezi sourozenci se vyvíjí společně s nimi. Pro batole je sourozenec zdrojem sociálních zkušeností, jelikož spolu tráví hodně času. Starší sourozenec je pro batole atraktivním modelem, jelikož jeho chování chápe dítě spíše, než chování rodičů. Také se batole vedle něj snáze prosadí. Odpovědi staršího sourozence na jeho chování mu poskytují zpětnou vazbu a informují jej, jestli jeho chování již překročilo hranici. (Vágnerová, 2005)

Na příchod mladšího sourozence reagují děti různě. Některé se vracejí k dřívějšímu chování – cucají si palec, pomočují se, požadují pití z flašky nebo žvatlají. Jiné zas odmítají mluvit, nebo si hrát. Někteří navrhuje vrátit dítě zpátky do nemocnice, dát ho pryč nebo spláchnout do záchoda. A některé se pyšní tím, že jsou ti „velcí“, kteří se umí sami oblékat, chodit na nočník, jedí s dospělými a pomáhají s péčí o miminko. Nejvíce problémů v chování starších sourozenců zmizí poté, co jejich mladší sourozenci dosáhnou osmého měsíce života. (Papalia, 1992)

V předškolním věku mají vztahy se sourozenci ambivalentní charakter. Děti spolu soupeří o pozornost rodičů, o různá privilegia a výhody, ale také se stávají spojenci například při hře či v případě společného ohrožení. Starší sourozenec se stává modelem, mladší sourozenci ho napodobují a ztotožňují se s ním. Slouží jako zdroj jistoty a bezpečí, učí mladší děti sociálním dovednostem a sám získává zkušenosti, učí se zvládat nadřazenou roli a učí se, jak ji nezneužívat. Své sourozence poučuje a někdy je schopen jim vysvětlit některé věci srozumitelněji než rodiče, ovšem musí vysvětlení velice přesně formulovat, aby ho jeho sourozenci pochopili. (Vágnerová, 2005)

U dítěte v předškolním věku se často stává, že svého mladšího sourozence nechce přijmout. Jeho strach o rodičovskou lásku a pozornost může vést k regresi. Odmítá být „tím velkým“, není to pro něj dost atraktivní role. (Vágnerová, 2005)

Ve školním věku se vztahy mezi sourozenci ustálí do určité podoby, která se zpravidla až do období puberty příliš nemění. Sourozenec je stálou součástí života dítěte. Je tu, je jaký je a nejde to změnit, ani se ho nijak zbavit. (Vágnerová, 2005)

Základní charakteristikou skupiny sourozenců je její danost - počet, pohlaví ani věk sourozenců se již nezmění. Každý má ve skupině své postavení a svou roli. V tomto věku se projevuje pořadí sourozenců, jelikož osobnostní rysy a způsoby chování jsou již dostatečně vyhraněné. Sourozenci se však nevyhnou tomu, aby je rodiče srovnávali, nejčastěji podle školní úspěšnosti. Rodičovská očekávání a nároky nejsou na všechny stejné. (Vágnerová, 2005)

Pro malého školáka je starší sourozenec vzorem, který má prestiž, má vyšší vzdělání i větší zkušenosti. Později se na něj však dívá kritičtěji. (Vágnerová, 2005)

Pro pubescenta jsou sourozenci součástí rodinného společenství, patří ke stejné generaci, sdílí určité názory a hodnoty, i když se mohou lišit. Pubescenti preferují sourozence stejného pohlaví, jsou pro ně lepším zdrojem opory. Vztahy se sourozenci se mění i v závislosti na věku. Pokud jsou na různé vývojové úrovni, jejich názory a preference jsou rozdílnější a přesávají si rozumět. Proto četnost jejich kontaktů klesá. Někdy může dojít i k úplnému odpoutání, k němuž mají pubescenti tendenci v rámci potřeby osamostatnění se od rodiny. (Vágnerová, 2005)

Starší sourozenec slouží jako vzor a pubescent se s ním ztotožňuje. Starší sourozenec ho ovlivňuje více než rodiče. Pokud je však úspěšný a rodiči více ceněný, pubescent se naopak snaží co nejvíce odlišit. Mladší sourozenci jsou pro pubescenta spíše obtěžující, nemají o ně zájem a jsou k nim dosti nevraživí. Chovají se k nim autoritativně, někdy nevědomě experimentují s rodičovskou rolí. Pokud jsou oba sourozenci stejného věku, mohou vytvořit koalici, podporují se v osamostatnění a poskytují si podporu a pomoc. (Vágnerová, 2005)

2.1. Prosociální tendence

Mezi sourozenci se projevují i prosociální tendence, jako náklonost, láska, solidarita, spolupráce i vzájemný respekt. (Matějček, 1992)

Pozitivní vztahy mezi sourozenci mají velký význam. V případě nemoci nebo traumatické události se sourozenci navzájem podporují, emocionálně i psychologicky, ať už žijí spolu nebo ne. (Conger a Little, 2010). Mnohé studie prokázaly, že sourozenci, mezi kterými převládají city a vzájemná blízkost, se lépe přizpůsobují, mají méně emočních problémů, lépe se ovládají a vykazují větší míru prosociálního chování. (Harper et al., 2014)

Soužití se sourozenci se stává specifickou socializační zkušeností, dítě si osvojuje sociální dovednosti, které pak využívá při kontaktu s ostatními. Sourozenci spolu soupeří, ale v některých případech se musí naučit spolupracovat a hledat kompromisy. Tak budou schopni v budoucnu fungovat v různých vztazích, i v těch problémových. Děti, které žijí se sourozencem, bývají citlivější k pocitům a potřebám jiných, snáze hledají kompromisy. (Vágnerová, 2005)

Sourozenci se také učí, jak řešit konflikty. Mají tendence se hádat a bojovat spolu, přece jen musí spolu žít a trávit spolu volný čas. Avšak tím se naučí, že kvůli tomu jejich vztah nekončí. Mladší sourozenci bývají citliví vůči potřebám ostatních lidí a snaží se najít kompromis. Starší děti se často starají o mladší, když rodiče nejsou přítomní, pomáhají jim s domácími úkoly a pečují o ně. (Papalia, 1992)

Jedna studie zkoumala 34 párů sourozenců stejného pohlaví. Sourozenci žili spolu v jednom domě. Průměrný věk mladších sourozenců byl kolem 20 měsíců. Rozdíl mezi nimi a staršími sourozenci byl od 1 roku do 4 let. Mladší sourozenci napodobovali chování těch starších, ať už pozitivní nebo negativní. Interakce mezi nimi byly bohaté a rozmanité. Mladší sourozenci měli ke starším citovou vazbu, když starší sourozenci odešli, byli smutní a nadšeně je vítali, když se vrátili zpět, preferovali hraní s nimi a schovávali se za ně, když do místnosti vešel někdo cizí. Tato studie svědčí o výskytu prosociálního chování mezi sourozenci a významu, jaký mají starší sourozenci pro ty mladší. (Papalia, 1992)

Další studie ukázaly, že dvaceti a osmnáctiměsíční děti pečlivě sledují své sourozence, často si hrají s jejich starými hračkami a napodobují jejich chování. Ti si zase naopak s mladšími sourozenci povídají a nabízejí jim své hračky. Tak mohou mít sourozenci stejné zájmy a více si rozumějí. (Hoffman et al., 1988)

2.2. Antisociální tendence

Určitá dávka rivality mezi sourozenci je normální a přirozená. Přece jen jde o jedince vybavené stejnými vlastnostmi, avšak žijícími ve stejném sociálním prostředí. Každý z nich má své osobní potřeby, práva a zájmy, které na sebe narážejí, a každý se přitom snaží dosáhnout uspokojení. Jedná se o „přirozené sobectví“. Žárlivost a rivalita nemusí mít vždycky negativní dopad. Stimuluje vývoj dítěte, utváří jeho identitu. Ovšem nesmí překročit zdravou míru. (Matějček, 1992)

Sourozenecká rivalita se nejvíce projevuje u sourozenců, mezi kterými není příliš velký věkový rozdíl a u dětí, které jsou stejného pohlaví. Podle výzkumů se v rodinách vyskytuje agresivní chování mezi sourozenci u 30-50 % dětí (Thorová, 2015). Negativní projevy chování mezi jednotlivými sourozenci jsou spojeny i s negativním chováním k vrstevníkům. (Dunn et al., 1999)

Prvorozené dítě jsou zvyklé být středem pozornosti a cítí se tak dobře. Když přijde na svět další dítě, začne se s prvorozeným jednat jako s velkým dítětem. Někdy je však pro něj ztráta pozice těžká, a proto se snaží mít nad mladším sourozencem převahu a ukázat mu, že on je ten starší a rozumější. Může mít také pocit, že pro rodiče už není tak dobrý, a že už ho nemají rádi. (Čapek a Čapková, 2010)

Dítě má své potřeby, které se snaží uspokojit. Potřebuje lásku a bezpečí, potřebuje mít pocit sounáležitosti. Také má potřeby tělesné, potřebu uznání a úcty, mentální a citové potřeby a také potřeby duchovní. Dítě se chová tak, aby tyto potřeby uspokojilo, stejně tak jako se rodiče snaží jeho potřeby naplnit. Rudolf Dreikurs (in Čapek a Čapková, 2010) vypožoroval ve své praxi základní pohnutky, které vedou děti ke zlobení. Těmi jsou upoutání pozornosti, boj o moc, pomsta a snaha vyhnout se neúspěchu. Děti se podle něj snaží se o naplnění svých potřeb, o uspokojení svého pocitu sounáležitosti, o to, aby měly pevné místo v rodině a byly její součástí. Pokud mají pocit, že se jim to nedaří, reagují na to po svém. Snaží se tak dosáhnout cíle a vyvolat u rodičů žádoucí reakci. (Čapek a Čapková, 2010)

Dítě se snaží upoutat pozornost rodičů pokud má pocit, že jen tak získá své místo v rodině a přízeň ostatních. Toho může dosáhnout dvěma způsoby - buď pozitivním nebo negativním. Pokud zvolí pozitivní přístup, bude se ze všech sil snažit zastínit své sourozence, bude pomáhat a snažit se dosáhnout takového výkonu, který by rodiče potěšil, a za který by bylo obdivováno a pochváleno. Toto chování se nejčastěji vyskytuje u nejstarších sourozenců, kteří jsou ambiciózní a snaží se upoutat pozornost rodičů a zastínit ostatní. Pokud si ovšem jeho snažení rodiče nevšimnou, bude se snažit je upozornit a někdy i otevřeně přimět, aby ho chválili, a připomínat jim to, co udělali, kdyby si toho rodiče náhodou nevšimli.

Pokud ale dítě zvolí negativní přístup, dělá to, co rodiče nemají rádi, dráždí je a tak upoutává jejich pozornost. Buď se předvádí, zlobí a žaluje na ostatní, nebo se předvádí jako neschopné, nutí rodiče, aby ho oblékali a starali se o něj. To je také příznačné u nejstaršího sourozence, který se cítí odstrčený, a proto požaduje, aby se k němu rodiče chovali stejně jako k mladšímu sourozenci. (Čapek a Čapková, 2010)

Někdy má tato snaha o přilákání pozornosti jiné podoby, jako např. neposlušnost, zhoršení školního prospěchu, atd. Někdy se dítě snaží získat pozornost a uznání jinde než doma, například mezi vrstevníky formou krádeže a následného rozdávání ukradených věcí mezi nimi. To také může sloužit jako provokace rodičů a testování hranic jejich tolerance. (Novák, 2007)

Čapek a Čapková (2010) uvádějí, že konflikty sourozenců jsou nejčastěji spojeny s bojem o moc. Dítě má potřebu mít kontrolu nad situací, překonat ostatní sourozence a mít poslední slovo. Proto někdy druhého sourozence tyranizuje a k tomu využívá všechnu svou sílu a energii. Aby dítě získalo co chce, chová se tak, aby to bylo ostatním nepříjemné a oni mu vyhověli, aby s tím přestal. Pokud mu vyhoví, dítě zjistí, že pomocí tohoto chování může manipulovat s ostatními a dosáhnout svého. Proto se tak bude chovat i příště, až bude zase něco chtít. Ovšem může také využívat svých slabostí či nedostatků k tomu, aby s ostatními mohlo manipulovat. Ti si myslí, že mu jen pomáhají a ulehčují jeho úděl, ale tím u něho podporují sobectví, neschopnost přijmout pravidla ostatních a podřídít se jim, a neschopnost vyjít druhým vstříc. (Čapek a Čapková, 2010)

Pokud se dítě prostřednictvím moci nedokáže prosadit, cítí se poraženo. Svou bolest a svou zlost si proto vylévá na druhých, často na sourozencích. Dává jim pocítit krivdu nebo příkoří, které muselo zakoušet a tím se uspokojuje. Ponižuje ostatní a tím se cítí nadřazeně. Toho dosáhne tím, že druhého fyzicky či slovně napadá, žalováním či tím, že najde sourozencovu slabou stránku a využívá jí proti němu. Pokud se chce sourozenec bránit, pak dítě, zvláště pokud se jedná o mladšího sourozence, se uchyluje do ochrany rodičů, jelikož spoléhá na to, že si ho starší sourozenec nedovolí napadnout. (Čapek a Čapková, 2010)

Podle Nováka (2007) může dojít k vytvoření tzv. „kliky“, což je neformální skupina utvářená k získávání výhod a zajištění moci jejím členům v rámci formální skupiny. Jde o sourozence, kteří se společně snaží získat vládu v rodině. Většinou první a třetí sourozenec se spojí proti druhému. V jiném případě se jedno dítě spojí s některým z rodičů proti zbytku rodiny.

Do sourozenecké patologie spadá i existence „obětního beránka“, což je jedinec v sourozenecké skupině, který je považován za zdroj všech problémů a sourozenci na něj svádějí všechny své problémy. Stává se „hromosvodem pro ostatní“. On může za problémy v rodině a pokud by nebylo jeho, byla by rodina šťastná. Pokud však opustí rodinu, ukáže se, že rodina není o nic šťastnější a pravděpodobně se „obětním

beránkem“ stává někdo jiný. (Novák, 2007)

Dlouhodobé konflikty mezi sourozenci mají negativní vliv na vývoj dítěte, mohou vést k větší míře úzkostnosti, depresivních nálad a delikventního chování a způsobit tak výskyt poruch chování a delikvence v dospělosti. (Thorová, 2015)

Mnohé studie ukazují na souvislost mezi problémy se sourozenci a problémy s vrstevníky. Děti, které prožívají velkou míru konfliktů se svými sourozenci a interakce mezi nimi a sourozenci bývají agresivní, jsou svými vrstevníky spíše považováni za agresivnější a méně přijatelné. Mladší sourozenci se učí sociálnímu chování od těch starších, jak pozitivnímu tak i negativnímu. Problémy se sourozenci se přenášejí do ostatních vztahů, děti se stávají agresory nebo naopak oběťmi. Zatímco oběťmi jsou chlapci i dívky, agresory jsou spíše chlapci než dívky. (Menesini et al., 2010)

Žárlivosti mezi sourozenci mohou rodiče zamezit, ovšem musí začít s prevencí včas. Když má přijít na svět další sourozenec, je třeba starší dítě připravovat na jeho příchod, zapojit ho do příprav na dítě a už od začátku v něm pěstovat pozitivní očekávání, aby se na příchod sourozence těšil. Když dítě přijde na svět, je třeba se snažit, aby se starší sourozenec zapojil do péče o něj, staral se o něj a hlídal ho, a tak měl za něj alespoň trochu odpovědnost, za což je třeba ho chválit a oceňovat jeho snažení. Důležité je, aby dítě nemělo pocit, že je přehlíženo, a že o něj rodiče ztratili zájem a věnují se jen novému sourozenci. (Matějček, 1992)

Zabránit rivalitě sourozenců se dá i zajištěním toho, aby každý z nich měl své soukromí, své teritorium, které by nemusel neustále hájit před svým sourozencem. Toto mohou rodiče ovlivnit.

Také by se rodiče měli snažit být ke všem dětem spravedliví a dávat jim najevo, že žádnému z nich nestrání. Vyhýbat se pokud možno tomu, aby je museli srovnávat. Pokud mezi sourozenci dojde k hádce, nemusí se hned zasahovat a někdy je třeba je nechat, aby si spory vyřešili sami. (Novák, 2007)

Je třeba se také snažit jednotlivé sourozence co nejvíce diferencovat a oslabit konkurenční tendence tak, že jim bude zdůrazňováno, že každý je hodnotný a jedinečný. Také je třeba posilovat prosociální tendence celé rodiny i jednotlivých dětí zvlášť. Pomůže, pokud rodina tráví společně čas a má společné zájmy. To oslabuje napětí uvnitř rodiny i uvnitř skupiny sourozenců. (Matějček, 1992)

2.3. Vliv rodičů

Souvislost vztahu matky s dětmi a vztahů mezi sourozenci se prokázala v mnoha studiích. Matčino negativní chování k dětem se projevuje i na vztazích mezi nimi, vznikají konflikty a rivalita. Pozitivní chování matky vede k tomu, že sourozneci mají mezi sebou citový vztah a navzájem se podporují. (Dunn et al., 1999)

Nároky a očekávání rodičů nejsou u všech dětí stejná. Takové odlišování může mít vliv na výsledky dítěte i na jeho sebehodnocení, jelikož dítě přijímá názory, očekávání i hodnocení rodičů a podle toho se i chová. Snaží se potvrdit názor rodičů a o naplnění jejich představ. Shoda jejich předpokladů a skutečnosti jej uspokojuje, i když není pro něj příliš potěšující.

Rodiče své děti srovnávají, a i když je toto srovnání nepřesné, jelikož hodnotí své děti v různých situacích a v různých fázích vývoje, pro dítě má velký význam, jelikož pochází od autority. Někdy takovéto hodnocení dopředu předurčuje roli dítěte. Často jsou rodiče nespokojeni s dítětem, protože není takové, jako jeho sourozneci. Čím je však mezi dětmi větší věkový rozdíl, tím více si rodiče uvědomují odlišnost obou dětí a tolik je nesrovnávají. (Vágnerová, 2005)

Jak uvádějí i Howe a Rechhia (2014), konflikty mezi sourozenci jsou časté a někdy i agresivní, násilné a surové. Není divu, že kvůli tomu mají rodiče starosti a že se snaží najít nejlepší způsob, jak je vyřešit. Na jednu stranu, pokud rodiče do konfliktu mezi dětmi zasáhnou, mohou jim tím vzít příležitost konflikt vyřešit samy a naučit se tak, jak řešit konflikty s ostatními v budoucnu. Někdy mohou konflikt ještě zhoršit. Na druhou stranu, jejich zásah může konflikt zmírnit a vést sourozence k tomu, aby začali společně hledat řešení.

Přestože většina rodičů hraje v těchto konfliktech roli rozhodčího, měli by také hrát roli vyjednavače a nechat děti, aby konflikt mezi sebou samy vyřešily. Tato strategie pomáhá tím, že se děti naučí rozumět názorům i potřebám druhých. Také se tím naučí, jak konstruktivně řešit konflikty v budoucím životě. (Howe a Recchia, 2014)

3. Sourozenci opačného pohlaví

Vedle pořadí narození hraje roli i pohlaví jednotlivých sourozenců. Podle Prekopové (2009) hraje v sourozeneckých vztazích největší roli, dokonce větší, než věkový rozdíl mezi nimi. Pohlaví sourozenců podle ní určuje, jestli bude mezi sourozenci převládat spíše rivalita, nebo spolupráce. (Prekopová, 2009)

Podle výzkumu Sherman, Landsford a Volling (2006) spolu tvoří nejpevnější svazky sourozenci stejného pohlaví. Podle Čapka a Čapkové (2010) může však být výchova dvou sourozenců stejného pohlaví složitá, jelikož mají tendence se porovnávat a soupeřit spolu. Také konflikty mezi nimi mohou být časté.

Podle Tomana (1993) má na vztah mezi sourozenci opačného pohlaví vliv hlavně vztah mezi jejich rodiči. Pokud je v rodině dominantní matka, každý ze sourozenců se identifikuje s rodičem stejného pohlaví, jakého je on. Problém však nastává, pokud je otec dominantní, mladší syn se s ním ztotožní, a starší sestra se zase ztotožní se submisivní matkou.

Mezi chlapci a dívkami jsou rozdíly, ženská a mužská role se odlišuje. Tak je to v každé společnosti. Chlapci a dívky jsou jinak vychovávaní a jsou vystavováni i jiným socializačním vlivům. Liší se spíše v oblasti koníčků a zájmů a v charakteristikách mezilidských vztahů, než schopnostmi či osobnostními rysy. Na rozdílech mezi nimi má podíl hlavně výchova a vliv okolí. Velkou roli zde hraje rodina, která je významným činitelem v socializaci dítěte. (Janošová, 2008)

Chlapci nebývají příliš sociálně citliví. Dávají přednost nezávislosti a větším skupinám, kde nejsou mezi členy blízké vztahy. Mají potřebu asertivity, soupeří s ostatními, snaží se udělat dojem na okolí a usilují o dominantní postavení. Jejich interakce jsou charakteristické přímými konfrontacemi, měří síly a pošťuchují se mezi sebou. Konflikty jsou časté, mají fyzický a občas velmi agresivní charakter. Tato agresivita je sice okolím odmítána, ale také bývá něčím, co se od chlapců očekává.

Dívky naopak bývají sociálně citlivější a empatičtější, jejich vztahy s ostatními jsou více emočně nabitě a více je prožívají. Mají sklony k pomáhání a stárání se o druhé. Vyhýbají se přímé konfrontaci, dávají přednost spíše verbálním konfliktům. (Vágnerová, 2005)

Co se týče mužské a ženské role, dívky si spíše uvědomují, jaké výhody přináší být mužem a některé by jim raději byly. Pro chlapce je však představa o tom, že by byli

dívkou nepředstavitelná a někdy až vzbuzující odpor. (Janošová, 2008)

Když se dítě narodí a rodiče se dozví, jakého je pohlaví, už se o něm mluví jako o holčičce či o chlapečkovi. To ovlivňuje způsob, jakým je dítě vnímáno. Rodiče na něj přenášejí vlastnosti, které od něj očekávají. (Janošová, 2007)

Téměř ve všech kulturách chtějí rodiče spíše syna, zvláště u prvorozeného je to žádoucí. Také pokud plánují jen jedno dítě, přejí si syna. Syn má být nositelem rodinného jména a pokračovatel rodinné tradice.

V některých kulturách je dcera žádanější, většinou kvůli dědění v mateřské linii. Tak je to i v západní společnosti u rodičů, kteří si chtějí dítě osvojit. Ti dávají přednost dívce, jelikož se domnívají, že u dcer je nižší riziko výchovných potíží než u synů. (Janošová, 2008)

Podle Čapka a Čapkové (2010) se můžeme ještě dnes setkat s rodinami, kde je syn více než dcera. Chlapec, který vyrůstá se sestrami, nebude mít problémy se sebevědomím, ale vůči sestrám se bude chovat nadřazeně. Ty zase budou muset o své sebevědomí a o své postavení v rodině bojovat.

Přítomnost bratra v rodině bývá spojená s více maskulinním chováním a přítomnost sestry zase s více femininím chováním, jak u dívek tak u chlapců. Je však prokázáno, že dívka, která vyrůstá s bratrem, přebírá po něm maskulinní chování, ale přesto si uchovává svou ženskost, zatímco chlapec vyrůstající se sestrou může přebírat některé femininí prvky do svého chování. Vliv sourozence je nejvýraznější v dětství. (Rust et al., 2000)

Podle Janošové (2008) chlapci, kteří vyrůstali se starší sestrou, projevovali méně mužských vlastností, jako schopnost sebeprosazení, vytrvalost při dosahování cílů, schopnost potlačovat emoce apod.. Stejně tak dívky, které vyrůstaly se starším bratrem, vykazují menší míru ženského chování. V některých případech však mohou chlapci, vyrůstající pouze se sestrami, vykazovat tendence k přehnané maskulinitě. (Janošová, 2008)

Toto spíše platí v rodinách se dvěma dětmi. Ve vícečetných rodinách však hrají sourozenecké konstelace jinou roli. Některé z dětí může mít potřebu se od svých sourozenců odlišovat, třeba i tím, že se odkloní od chování, které se od něj, jakožto zástupce určitého pohlaví, očekává. Dívky, které vyrůstají s více sestrami, mohou vykazovat některé mužské rysy ve svém chování, stejně tak jako chování chlapců, kteří prožili dětství jen ve společnosti bratrů, zase některé femininí rysy. (Janošová, 2008)

Podle výzkumu (Rust et al., 2000) se zdá, že starší bratři a sestry hrají velkou roli ve vývoji identity jejich mladších sourozenců, hlavně u těch opačného pohlaví.

Chlapci mají potřebu být dominantními a chtějí vynikat nad ostatními, zatímco dívky se zaměřují na udržování vztahů a dosažení shody. Starší bratři mohou proto vyvíjet větší tlak než starší sestry, ty se spíše snaží předejít konfliktům. Proto si právě starší bratr spíše prosadí své zájmy a své preference ve skupině sourozenců. Ostatní se řídí podle něj. To potvrzují studie, které tvrdí, že zatímco dívky téměř neovlivní chlapce, chlapci spíše ovlivní dívky. (Rust et al, 2000)

Důvody, proč má starší bratr větší vliv na mladší sourozence než starší sestra, jsou spíše spekulativní. Může to být způsobeno tím, že dívky jsou více citlivé k potřebám mladších sourozenců a nemají sklony jim vnucovat své záliby, zatímco chlapci projevují spíše nechuť věnovat se aktivitám, které jsou vyhraněné pro opačné pohlaví. Například přítomnost staršího bratra v rodině může způsobit, že mladší dívka bude dávat přednost hraní s auty a se zbraněmi, než v případě, že má pouze sestry. (Rust et al, 2000)

Podle Janošové (2008) mají starší sourozenci opačného pohlaví vliv na utváření zájmů svých mladších sourozenců. U dětí, které mají staršího sourozence opačného pohlaví, se neprojevila tak výrazná genderová vyhraněnost v zájmech, jako u ostatních dětí.

Je třeba ale také brát v potaz, že i mladší sourozenci mohou ovlivňovat starší sourozence, například tím, že je navádějí k tomu, aby si hráli s jejich hračkami a zapojovali se do jejich aktivit. (Rust et al, 2000)

Podle výzkumu (Menesini et al., 2010) jsou v mnohých rodinách sestry více vřelejší a podporující, méně konfliktní a nepřátelské, než jejich bratři. Ti mnohem častěji vyvolávají konflikty, více svým sourozencům vyhrožují a používají fyzické násilí. Starší sestry své mladší sourozence spíše ochraňují a starají se o ně, zatímco starší bratři jsou vůči nim dominantnější, častěji se uchylují k šikaně a zastrašování.

3.1. Starší bratr a mladší sestra

Pokud rodiče chtějí dvě děti, dávají přednost kombinaci starší chlapec - mladší dívka. Tato kombinace přináší každému z dětí jinou roli. Staršímu chlapci je umožněno být tím starším a silnějším, který je ochráncem své mladší sestry. To mu může pomoci být k dívkám vnímavější a citlivější. Mladší sestra zase získává svého ochránce, který

na ni dá pozor. (Čapek a Čapková, 2010)

Podle Adlera (1994) ale není pro bratra příliš příjemná situace mít mladší sestru. Ta se ho bude snažit předhlonit, jelikož on má větší privilegia a výhodnější postavení v rodině. Sestra chce ukázat, že zvládne vše, co její bratr, dokonce ještě lépe. Jelikož se dívky vyvíjejí rychleji, má na své straně i přírodu. Bude proto energická, rázná a aktivní a bude se všemi soupeřit. Narazí-li na odpor, bude se bouřit. Starší bratr se proto může cítit poražený, přestává se snažit, klesne mu sebevědomí a pokud chce něco prosadit, jde na to oklikou. Proto mezi sourozenci mohou vznikat spory, soupeření a nevraživost. (Adler, 1994)

Toman (1993) je toho názoru, že vzorem vztahu mezi mladší sestrou a starším bratrem je vztah jejich otce a matky. Bratr se svou mladší sestrou nemusí soupeřit. Ona mu bude jeho pomoc a podporu oplácet láskou a porozuměním. Bude ho milovat, jako jejich matka otce.

Roli v jejich vztahu hraje věk. Pokud se sestra narodí v době, kdy bratrovi je kolem čtyř nebo pěti let, spíše ji přijme. Pokud je však mezi nimi rozdíl jen jeden nebo dva roky, chlapec si ještě nebude uvědomovat, že jeho mladší sourozenec je jiného pohlaví, a bude s ní bojovat o pozornost rodičů i o hračky. Bude na ní žárlit a bude ji brát jako konkurenta.

Z mladší sestry se stane výrazná ženská osobnost. Nechá svého bratra, aby se o ní staral a současně byl i její velitel. Může se na něj spolehnout. Ví, že nemusí dělat všechno, na těžkou práci či práci, při které by si mohla "umazat ruce", má přece jeho. On jí ochrání i před ostatními dětmi, které by jí chtěly ublížit. Rodiče jí hýčkají a rozmazlují, mnoho věcí jí odpustí. (Toman, 1993)

Novák, který se ve své knize Sourozenské vztahy (2007) inspiroval W.Tomanem (1993)

píše, že nejstarší bratr sester je muž, který má ženy v úctě a dokáže je ocenit. Je to kavalír, který dokáže ženy zaujmout. Problémy řeší zodpovědně a s nadhledem. Mívá hodně přátel. Bývá dobrý otec a dcery ho zbožňují, ale později jim může vadit, že má potřebu za ně rozhodovat, tak jako dříve rozhodoval u svých sester. K těm mívá hluboký vztah. Má schopnost přesvědčit, zapůsobit i řídit.

Nejmladší sestra bratrů je podle něj jemná a citlivá osoba, s dostatkem empatie a taktu. Bývá ovšem často rozmazlená a s muži ráda manipuluje. Nemá příliš velké ambice a není to dřič. Je zvyklá, že cokoliv potřebuje, obstarají bratři nebo její partner. (Novák, 2007; Toman, 1993)

3.2. Starší sestra a mladší bratr

Podle výzkumu (Minnet et al., 1983) dívky spíše své mladší sourozence učí a více je chválí. Také na ně mají větší vliv, než chlapci. Starší sestry přebírají roli pečovatelky a chovají se k sourozencům pozitivněji, než starší bratři. Dívky také mají větší podíl na vývoji prosociálního chování u svých mladších sourozenců, než chlapci.

Pokud se narodí starší sestra, stává se pro mladšího bratra spíše „druhou maminkou“ a stará se o něj. Ovšem pro bratra to může být velmi složité mít dvě matky, zvláště v pubertě, kdy se potřebuje postavit na vlastní nohy. Proto se může bouřit a snažit se co nejvíce prosadit. (Čapek a Čapková, 2010)

Podle Tomana (1993) spolu starší sestra a mladší bratr nemusejí soupeřit, každý má v rodině svou specifickou roli. Starší sestra zastává roli matky. Svého mladšího bratra bude chránit, starat se o něj, a také za něj ponese určitou zodpovědnost. Od něj bude naopak očekávat, že jí za to bude mít rád a ocení to, co pro něj dělá. V případě, že je její bratr jediný mužský potomek v rodině, jeho význam pro rodinu je velký, proto je třeba, aby ho chránila a pečovala o něj.

Pokud je mezi ní a jejím bratrem větší věkový rozdíl, sestra si na něj zvykne rychleji, než kdyby rozdíl mezi nimi byl jen dva nebo tři roky. To ale neznamená, že mezi nimi nebudou vznikat žádné spory. Pokud je však věkový rozdíl mezi nimi malý, jeden nebo dva roky, sestra bude na svého bratra žárlit, bude se cítit ohrožena a bude mít větší problém vyjadřovat své pocity. Ať už je však věkový rozdíl mezi nimi jakýkoliv, její mateřský přístup k bratrovi jím nebude příliš ovlivněn, avšak vědomí, že její bratr je důležitější než ona, ji může provázet až do dospělosti.

Starší sestra umí lépe zacházet s chlapci, lépe jim rozumí a dokáže je podporovat. Někdy může převzít i jejich zájmy, protože pro ně má pochopení. Také pomáhá jiným, kteří za ní přijdou, odměnou je pro ní dobrý pocit. (Toman, 1993)

Mladší bratr se bude snažit prosadit své přání a zájmy, někdy až sobecky. Rodiče se k němu chovají tolerantněji než k jeho starší sestře. Naučí se sestře rozumět, ale jen proto, aby z toho měl nějaký užitek. Její starost a péče je pro něj samozřejmostí. A stačí, aby předstíral svou bezmocnost a občas jí složil kompliment, a dostane, co chce. Může proto být sobecký, myslet jen na sebe a dělat si, co se mu zlíbí, bez ohledu na zájmy ostatních. Zatímco starší sestra bude mít tendence starat se i o jiné chlapce a muže, mladší bratr bude vyhledávat dívky a ženy, které by se o něj postaraly a splnily mu jeho přání. (Toman, 1993)

Nejstarší sestra bratrů je podle Nováka (2007) a podle Tomana (1993) nezávislá, cílevědomá a rázná. Své bratry má ráda a dokáže jim mnoho věcí odpustit. Umí si zachovat chladnou hlavu a jen tak ji něco nevyvede z míry. Ovšem její sebekontrola je až přílišná.

Nejmladší bratr sester podle nich zase rozumí ženám, využívá je s elegancí a takovým způsobem, že si to jeho sestry ani neuvědomují. Využívá jejich ochrany a péče, nechá se od nich rozmazlovat i komandovat. Občas jim trochu zalichotí, věnuje jim trochu pozornosti, je ochoten je i poprosit o laskavost. Jedná s nimi tak, aby je mohl využívat a jim to příliš nevadilo. K vlastním dětem je tolerantní, ale jen do té míry, pokud ho jeho žena kvůli nim nezanedbává. Je zvyklý, že se o něj někdo stará a to samé vyžaduje od ní. (Novák, 2007; Toman, 1993)

4. Sestra mezi bratry

V této kapitole se budu zabývat postavením sestry v sourozenecké skupině bratrů.

Podle Adlera (1999) se jediná dívka mezi chlapci ocitá v celkem obtížné situaci. Buď je velice tichá a vyvine si výraznou ženskost, nebo bude dělat všechno to, co dělají kluci a bude se chtít chovat jako oni.

V takovém případě se objeví zcela zřejmý pocit méněcennosti, jelikož je jedinou dívkou v situaci, ve které se chlapci cítí nadřazení, což spočívá v pocitu, že je jenom“ dívka. Může se cítit nespokojená, jelikož má dojem, že muži jsou svobodnější a mají také různé výsady, které jim dívky závidí. Může se proto u ní vyvinout kompenzační pocit nadřazenosti, dívky chlapce napodobují, snaží se oblékat jako oni. Adler toto označuje jako maskulinní proces. (Adler, 1999)

Leman (2008) uvádí, že pokud se do rodiny se třemi chlapci narodí dívka, získává zcela výsadní postavení. Když přijde do rodiny, odsune své bratry na vedlejší kolej, jak starší tak i mladší. Pro rodiče je tou vytouženou princeznou. Když se narodí další bratr, ten nejmladší, bude si muset vybojovat své místo, jelikož sestra bude strhávat pozornost na sebe.

Stejný názor mají i Čapek a Čapková (2010). Druhorozená dcera se dvěma bratry může být pro rodiče ta okouzlující a šikovná, kolem které se točí celý svět.

O dívkách, které vyrůstají v sourozenecké skupině chlapců, píše i Walter Toman, který rozlišuje sourozenecké pozice nejen podle pořadí, ale také podle pohlaví dítěte a pohlaví jeho sourozenců, což pokládá za velmi důležité. Zaměřuje se tedy na sourozence v rodinných vztazích, neřeší jednotlivé pozice. (Toman, 1993)

Tomanovy konstelace vychází z představy rodiny, která má dvě a více dětí, i když spíše lze očekávat, že běžná česká rodina bude mít jedno nebo dvě děti. (Novák, 2007)

Ve své knize *Family constellations* (1993) se Toman zabývá vlivem těchto rodinných konstelací na osobnost jedince a také tím, že jeho sourozenecká pozice ovlivňuje i jeho výběr budoucího partnera. Toto označuje jako duplikační teorém.

Toman (1993) se zaměřuje především na ty konstelace, kde je jeden ze sourozenců zástupcem jednoho pohlaví a zbytek sourozenců jsou zástupci druhého: nejstarší bratr bratrů, nejmladší bratr bratrů, nejstarší bratr sester, nejmladší bratr sester, nejstarší sestra bratrů a nejmladší sestra bratrů. Z pohledu věku ho zajímají spíše nejstarší a nejmladší sourozenci, o prostředních toho uvádí mnohem méně. Ti jsou pro něj jakási „směsice“ nejstarších a nejmladších dětí v rodině. Stejně se staví ke smíšeným sourozeneckým skupinám, kde je například několik bratrů i sester.

Ke každé konstelaci uvádí, jaký může mít vliv na osobnost daného jedince, na jeho práci i na výběr partnera a partnerský život vůbec, stejně tak na výchovu vlastních dětí a vztah k nim (Toman, 1993)

Jelikož se tato práce soustředí hlavně na sourozenecké skupiny s jednou dívkou a více chlapci, uvádím zde jejich sourozenecké konstelace podle W. Tomana.

4.1. Nejstarší sestra bratrů

Podle Tomana (1993) se nejstarší sestra dokáže dobře starat o muže, tedy měla by, pokud jí to umožní. Obvykle si nachází příležitosti. Je silná a nezávislá. Často však vidí až retrospektivně, jak správné a kompetentní její jednání bylo. Je praktická, pevná v rozhodnutích, prozíravá a má zdravé sebevědomí.

Je pro ní důležité mít vyhlídky na budoucnost.

Muži ji mají rádi a často vyhledávají její společnost. Ví, že je vždy vyslechna a že je vynikající společník. V mnoha věcech se jim vyrovná a pomůže, pokud ji požádají.

A přece nedělá věci jako muž a nemá potřebu dělat práci za muže. Raději jim pomáhá, přebírá roli matky nebo jejich velké sestry.

Při práci nevyniká rychlostí ani horlivostí, ale je dobré mít ji poblíž. Je dobrá v usmírování dvou rozhádaných stran a hledání kompromisů.

Dokáže si prosadit svůj názor před muži, ví, jak s nimi mluvit, aby jí poslouchali, i když se jedná o muže, kteří jsou proti ženám.

Ve vedoucích pozicích je taktní, schopná, ohledupná a neútočná vůči svým podřízeným, je přísná, ale vlídná. Pokud její podřízení selžou, je schopná se do toho vložit s přesvědčením, že bude lepší, když to udělá sama a že je jediná, kdo může tu práci udělat.

I když bývá krásná, nebývá přímo okouzlující. Působí rozumně, zodpovědně, často přátelsky a nepříliš komplikovaně. Ovšem ve vztazích má tendenci muže vychovávat a radit mu, přebírá spíše roli jeho matky. Je schopná postarat se nejen o manžela, ale i mnoho dětí, které se rozhodne mít.

Přítelkyně pro ní nejsou důležité a je třeba, aby jí přátelství s nimi přinášelo výhody. Pokud se rozhodne vybrat si kamarádku, vybere si spíše někoho, kdo by k ní vzhlížel, je pro ní přirozené působit v roli starší sestry a radit jí.

Pokud je zvyklá mít kolem sebe hodně mužů, bude pro ní těžké usadit se s jedním. Bude mít ve zvyku se muži obklopovat, ať už svými či manželovými přáteli nebo svými bratry. Muži k ní chodí pro rady a v její společnosti se cítí pohodlně a nalézají u ní útočiště. Má v povaze se o ně starat a držet nad nimi ochranou ruku, přece jen ví, že pod povrchem jsou stále dětmi.

Je přesvědčená, že kdyby ostatní manželky byly jako ona a muži by jí poslouchali, vše by se vyřešilo. Je schopna tahat za nitky v pozadí a mít svého muže tam, kde ho chce mít.

Pokud někdo v jejím okolí ztratí někoho blízkého, je tam, aby pomohla. Jen tak něco s ní neotřese a je zvyklá dávat své emoce stranou. Je schopná starat se o lidi do posledního dechu.

V dětství hraje velkou roli její matka, kterou potřebuje, aby jí dávala rady, jak se starat o své bratry i o otce. Její ztráta je pro ní velkou tragédií, bez ní si není jistá, neví, jak se o bratry starat a uspokojovat jejich potřeby.

Pokud ztratí matku, když je starší, otřese to s ní méně. Přebírá její roli, jako jediná žena v domě se stará o bratry i o otce a je schopná udělat a vytrpět pro ně všechno. Je zodpovědná a svědomitá, má však tendence o sobě pochybovat. (Toman, 1993)

4.2. Nejmladší sestra bratrů

Toman (1993) je toho názoru, že nejmladší sestra bratrů bude přitahovat muže více, než ostatní ženy. Má to, co muži chtějí, je milá, přátelská, citlivá a taktní, dokáže jim vyhovět a je dobrý společník. Občas může však být pověkund extravagantní a někdy zapomíná na mužské city, může být i trochu sobecká.

I když v něčem vyniká, neživí se tím.

Nikam nespěchá, je trpělivá a dokáže čekat. Nechává se vést svými pocity a instinkty, což se jí občas nemusí vyplácet.

Pokud se do někoho zamiluje, nenechá ho odejít. I když bude pít, i když jí v opilosti ublíží, neopustí ho. Bude ho dokonce bránit před ostatními. Občas jí její bratři vysvobodí a odvedou od něj, ale ona se k němu zase vrátí, protože má pocit, že on má něco, co ostatní ne. I když se jí rodina snaží chránit před tímto typem lidí, ona má svou hlavu.

V práci je ideální zaměstnanec, nejlépe pracuje pod vedením někoho, může být například vynikající sekretářka. Splní vše, co má, a nemusí se jí vše říkat do detailů. I když věci nemusí přesně rozumět, chápe její důležitost. Dobře vychází se svými mužskými spolupracovníky. Připadá jim okouzlující, hodná a důvěryhodná, i když někdy až příliš loajální k jejich šéfovi. Ženy jí příliš rády nemají. Není pro ně příliš přátelská a připadá jim, že není na jejich straně, a že se snaží jen podlézat šéfovi. To může být pravda, ovšem ona to nemusí dělat úmyslně.

Materiální svět pro ni příliš neznamená, i když ostatní jsou k ní štedří. Je stále tou malou a jedinou holčičkou v rodině. Její bratři se snaží mít vliv na to, jaký bude její nápadník a snaží se jí vybrat někoho dobře situovaného. Připadá jí, že materiální věci jsou lehce dosažitelné, proto pro ni nic neznamenají a je schopna je všechny obětovat svému muži, pokud bude chtít.

V případě, že se vdá, snaží se sehnat někoho na výpomoc, aby nemusela dělat domácí práce a mohla se věnovat jen svému muži. Ten je pro ni to nejcennější, dokáže mu být naprosto věrná a oddaná. Je ráda, když má mezi svými přáteli doktora, právníka, lékárníka či architekta a může se s nimi radit.

Je schopná mužům až bláznivě zamotat hlavu i rozvracet rodiny, i když to nemá v úmyslu.

Pokud si její manžel přeje děti, bude je mít, i když ona po nich netouží. Jsou pro ní způsob, jak obdarovat svého muže a postará se o to, aby její děti dělaly to, co její

manžel řekne. Své dcery bude na svém příkladu učit, jak být vzornou manželkou. Pro syny bude příkladem toho, jak má manželka vypadat, takže v budoucnu můžou tak své ženy posuzovat a porovnávat s ní.

S ženami se přátelí málo, protože na sebe až příliš strhává pozornost mužů a ony mohou snadno žárlit. Proto jí často odstrkují.

Často zůstává doma, když její bratři odejdou. Pro rodiče je stále jejich princezna.

Je přesvědčená, že ženy by měly své muže podporovat, stát za nimi a souhlasit s nimi. Nechce mít muže, o kterého by se měla starat, ale chce mu sloužit. Vždy by mělo být po jeho.

Pokud někoho ztratí, je zcela zničená. Zvláště pokud jde o někoho, koho hluboce milovala. Připadá si ztracená, celý její svět je zničen a nejdříve by zemřela také. A pokud na ní ostatní nedají pozor, může dojít k tomu, že ztratí vůli k životu. Je vždycky tou, kterou je třeba stále utěšovat a podporovat. Pokud dojde v rodině k úmrtí, ostatní jsou schopni na svůj žal zapomenout a utěšovat pouze ji. (Toman, 1993)

4.3. Prostřední sestra bratrů

Pokud má dívka mladší i starší bratry a žádnou sestru, bude mít znaky nejmladší i nejstarší sestry. Bude si spíše rozumět s muži než s ženami, mezi kterými nebude příliš populární.

Někdy má tendence zůstat svobodná, nebo se vdát za přítele svých bratrů. (Toman, 1993)

Druhorozené dceři se může dostávat výsadního postavení. Vše se točí kolem ní, ona je ta hodná a šikovná. Bratři za ní odnesou všechny maléry. (Čapková a Čapek, 2010)

Toman ovšem nepřijímá své teorie nekriticky ani je neabsolutizuje. Podle něj vystihují spíše mladší populaci. Podle Nováka (2007) Toman přehlíží ekonomické, etnické či náboženské zvyky a je poněkud konzervativní.

Navíc tu hraje vliv míra kontaktu mezi dětmi, věkový rozdíl mezi nimi i nepředvídatelné okolnosti v rodině, například úmrtí rodiče či sourozence. K tomu se Toman staví vcelku kladně.

Sourozenecké konstelace jsou tedy individuální záležitost každé rodiny. (Novák, 2007)

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem této práce je zachytit prožívání a zkušenosti dívek v sourozenecké skupině hochů, zmapovat vztahy mezi dívkami a jejich bratry. Dále je cílem zjistit, zda vyrůstání pouze s bratry mělo na dívky nějaké dopady, ať už v oblastech chování či zájmů, a v neposlední řadě zjistit, zda dívky nějak výrazně pociťovaly absenci sestry, a zda měly v okolí někoho, kdo v jejich životě nahrazoval ženský vzor, jakým je obvykle sestra (např. sestřenice, matka, kamarádka).

Výzkumné otázky

1. Jak dívky hodnotí své soužití s bratry?
 - a) Jaké to mělo výhody?
 - b) Jaké byly naopak nevýhody?
2. Jaký byl vztah mezi dívkou a bratry?
3. Jak vnímá sestra dopady vyrůstání s bratry na svůj život?
4. Jak vnímala dívka absenci sestry?

6. Metodika

6.1. Typ výzkumu

K zpracování praktické části bakalářské práce jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Podle Hendla (2005) se kvalitativní výzkum provádí pomocí déle trvajících a inenzivního kontaktu se situací jednoho či více lidí. Tyto situace, obvykle všední nebo normální, reflektují každodennost jedinců nebo skupin. Výzkumník se snaží získat ucelený pohled na předmět své studie, o oddělení určitých témat a projevů. Hledá významy a snaží se pochopit aktuální dění. Tak vytváří popis toho, co zjistí a upozoroval. Nesnaží se sestavit skládku, spíše vytváří obraz, který se postupně rýsuje v průběhu výzkumu. (Hendl, 2005)

Jako výzkumný design jsem si zvolila mnohonásobnou případovou studii, která se zaměřuje na podrobný popis jednoho či několika případů, jde o zachycení složitosti

případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Mnohonásobné nebo také kolektivní studie, zkoumají hloubově více případů, čímž lze získat větší vhled do zkoumané problematiky. (Hendl, 2005)

6.2. Výzkumný vzorek

Při vybírání svého výzkumného vzorku jsem použila metodu záměrného (účelového) výběru. Ten spočívá v tom, že pro výzkum jsou vybíráni účastníci výzkumu, kteří splňují nějaké kritérium, jsou pro výzkum vhodné a také s výzkumem souhlasí. Tento způsob výběru se využívá hlavně v případě, kdy výzkumný vzorek nemusí být příliš velký a osoby, jež má výzkumník v plánu zahrnout do základního souboru, jsou vcelku snadno dostupné. (Miovský, 2006)

Vybrala jsem si čtyři dívky ve věku od 18 do 26 let. Hlavní podmínkou bylo, aby všechny měly minimálně dva bratry a žádnou sestru, a aby všichni jejich sourozenci byli vlastní. Všechny také musely pocházet z úplných rodin, abych tak eliminovala vliv, jaký by na ně měl odchod rodiče nebo jeho úplná absence, a vyhnula se tak dalším proměnným.

Abych zachovala anonymitu dívek, změnila jsem jejich jména i města, ze kterých dívky pocházejí.

Pro specifikování výzkumného vzorku zde uvádím bližší popis respondentek.

- **Respondentka Jana**

Janě je dvacet šest let, má vystudovanou speciální pedagogiku a pracuje v logopedické ambulanci jako logopedka se zaměřením na smyslově postižené děti. Je také vedoucí skautského oddílu. Má dva starší bratry, jednomu je třicet sedm a druhému třicet osm let. Věkový rozdíl mezi nimi je tedy jedenáct a dvanáct let.

- **Respondentka Eliška**

Elišce je osmnáct let, studuje posledním rokem na osmiletém gymnáziu a chtěla by studovat na Pedagogické fakultě v Olomouci. Chtěla by být učitelkou a starat se o děti. Vyrůstala na rodinném statku se třemi staršími bratry a jedním mladším bratrem. Starším bratrům je dvacet čtyři, dvacet dva a dvacet, mladšímu je dvanáct let. Věkové rozdíly jsou tedy šest, čtyři, dva a šest.

- **Respondentka Martina**

Martině je dvacet dva let a studuje na místní Pedagogické fakultě obor Učitelství pro první stupeň. Moc ráda by byla učitelkou a věnovala se dětem. Má tři starší bratry ve věku dvacet devět, dvacet osm a dvacet šest let. Věkové rozdíly jsou tedy sedm, šest a čtyři.

- **Respondentka Vanda**

Vandě je dvacet pět let. Má vystudovanou Bohemistiku, ale nyní pracuje v organizaci, která pracuje s lidmi s autismem, jako koordinátorka volnočasových aktivit a k tomu dále studuje Sociální práce. Je nejstarší, má dva mladší bratry, jednomu je dvacet dva, je tedy mladší o tři roky, druhému je deset, je mladší o čtrnáct let.

6.3. Metody sběru dat

Pro svůj výzkum jsem si vybrala metodu hloubkového polostrukturovaného rozhovoru, který spočívá v tom, že se nejdříve položí předem připravená otázka a pak se na základě informací, které účastník poskytne, doptává dál (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). Podle Miovského (2006) je výhodou tohoto typu rozhovoru to, že lze využít kreativní a nenucenou komunikaci. Podle potřeby je možné pokládat doplňující otázky, nechat si vysvětlit, co tím účastník myslí, ověřit si, zda jeho odpověď byla pochopena správně, a tak dosáhnout větší přesnosti a z odpovědí účastníka vytěžit více informací. (Miovský, 2006)

Při polostrukrovaném rozhovoru se sestavuje tzv. jádro rozhovoru, což je souhrn otázek, na které je třeba se zeptat. Tak lze zajistit, že o se určitých tématech bude skutečně mluvit. U účastníků lze jejich pořadí i styl měnit. Na tyto otázky potom navazují otázky doplňující. Pomocí tohoto způsobu se získá množství informací, které pomůže problém lépe uchopit. (Miovský, 2006)

Sestavila jsem si jádro rozhovoru. Nejdříve jsem respondentkám položila základní otázku - jaké pro ně bylo vyrůstání jen s bratry. Pak jsem je nechala volně mluvit a podle potřeby jsem se doptávala. Do rozhovoru jsem zakomponovala i otázky, jak respondentky s bratry vycházely, zda jim chyběla sestra, nebo zda si myslí, že vyrůstání s bratry na ně mělo nějaký vliv. Tyto otázky jsem u respondentek pokládala v různém pořadí, a sice podle toho, jak se rozhovor vyvíjel. Na základě těchto otázek jsem

pak pokládala doplňující otázky. Pro větší přehlednost jsem si témata, o kterých jsem chtěla mluvit, napsala na papír a během rozhovoru si je odškrtovala, abych měla jistotu, že jsem je v rozhovoru skutečně použila.

6.4. Metody zpracování a analýza dat

Uskutečnila jsem postupně čtyři rozhovory, s každou respondentkou jeden. Snažila jsem se, aby rozhovory probíhaly v přirozeném a příjemném prostředí.

Před začátkem rozhovoru jsem se zeptala všech respondentek, jestli jim nevadí, že si rozhovory budu nahrávat. Také jsem je upozornila, že můj výzkum je anonymní, a že pokud nebudou chtít o něčem mluvit, nebo budou mít pocit, že se ptám na příliš osobní věci, nemusí odpovídat.

Rozhovory s každou z respondentek byly fixovány pomocí audiozáznamu. K tomu jsem si zaznamenávala jejich odpovědi na papír a na jejich základě jsem pokládala doplňující otázky.

Odpovědi jsem následně převedla do textové podoby. Jednalo se o doslovný přepis. Dále jsem odstranila tzv. slovní vatu (ukázka rozhovoru viz příloha 2).

Pro analýzu dat z rozhovorů jsem použila tématické kódování, které začíná na úrovni jednotlivých případů a používá se v případech, kdy je cílem výzkumu popsat různé pohledy na určitý jev (Švaříček, Šedřová a kol., 2007). Na základě výzkumných otázek jsem si určila kategorie a subkategorie a v jednotlivých rozhovorech jsem vyhledávala pasáže či slovní spojení, která se k daným kategoriím a vztahovala. Poté jsem na základě těchto kategorií hledala spojitosti mezi jednotlivými případy, rozhovory jsem porovnávala a hledala, zda se daná kategorie objevuje i u ostatních případů. Některé kategorie jsem sjednotila do větších kategorií. Tak jsem získala tabulku, jejíž jednu osu tvoří jednotlivé případy a druhou osu kategorie, které jsem v rozhovorech vyhledávala (viz příloha 3).

Kategorie a subkategorie, které jsem objevila na základě tohoto kódování, jsou popsány v následující kapitole.

7. Analýza a interpretace dat

7.1. Soužití s bratry

Respondentka Jana, která je nejmladší ze tří dětí, uvedla, že si nikdy nemohla stěžovat, že jí bratři rozmazlovali a starali se o ní. I když zpočátku po jejím narození tvrdili, že sestru nechtějí, hned si ji oblíbili a zahrnovali ji péčí. Byla jejich „malá sestřička“. Hráli si s ní a spíše se přizpůsobovali oni jí, než ona jim.

Když jí bylo deset, bratři se oženili a odešli, takže od desíti vyrůstala v podstatě jako jedináček. S bratry ale byla v kontaktu pořád.

Respondentka Eliška to měla trochu složitější. Vyrůstala se třemi staršími bratry, kteří o sestru příliš nestáli, a proto se musela hodně snažit, aby mezi ně zapadla a získala mezi nimi své místo.

„Když jsme byli malí, tak já jsem byla takové čtvrté dítě, holka, a vlastně ti kluci byli zvyklí na sebe a já jsem byla prostě jako ‚ó, chtěla by si hrát s panenkami‘ a tak, a pak vlastně když jsme byli menší, tak to bylo takého ‚fuj holka‘ a prostě, ‚holky si s náma nehrajou‘ a tak.“

Bratři ji však později přijali mezi sebe, i když se jim musela hodně přizpůsobit, hrát jejich hry a občas se s nimi i prát. Přesto Eliška říká, že bylo „super“ mít samé bratry. Mělo to zkrátka výhody, ale i nevýhody.

S bratry trávila hodně času, všichni společně žili na statku, kde žijí doteď. Bratři postupně odcházeli a vraceli se, takže Eliška s nimi byla stále v kontaktu. Navíc se jí později narodil další bratr, takže nebyla nikdy sama, stále byl některý z bratrů doma.

Podle respondentky Martiny bylo zajímavé mít jen bratry. Řekla, že si nedokáže představit, že by je neměla, že kdyby byla jedináček, tak by se „unudila k smrti“.

Když se narodila, její tři starší bratři byli rádi, jelikož už chtěli konečně sestru. Sice jí trochu „pošťuchovali“, ale nijak ji neodstrkovali. S bratry trávila hodně času. Jezdili spolu na výlety, na dovolené i na chatu, kde byli spolu skoro celé prázdniny. Také si spolu hráli, spíše klučičí hry. Rodina je věřící, proto spolu také chodili do kostela. A jelikož všichni bydleli i studovali v jednom městě, byli neustále v kontaktu.

Situace Vandy byla poněkud odlišná od ostatních respondentek, jelikož se narodila jako nejstarší. To se také odrazilo na jejím vztahu s bratry. Byla jejich „velká sestra“.

„S tím nejmladším bráchou jsme od sebe čtrnáct let, takže tam to bylo jiné, než s tím druhým bráchou. S tím jsme od sebe o tři roky. Já jsem byla vzhledem k němu taková spíše pečovatelská.“

Svým bratrům byla v podstatě druhou maminkou. Nechodila do školky, proto všechnen volný čas trávila s bratrem, který byl o tři roky mladší. Pomáhala mamince starat se o něj a když byl větší, hrála si jen s ním. S ostatními dětmi si nehrála, jen s ním. Do čtrnácti let měli i společný pokoj, takže spolu trávili veškerý volný čas.

O nejmladšího bratra se také starala, ale tam jí pomáhal i druhý bratr, takže už nebyla sama. Bratr jí v podstatě nahrazoval i kamarády.

„Máme venku zahradu, tak jsme tam často lítali a ani nás to nijak nelákalo chodit mezi ostatní děti. Ono jich v okolí ani moc nebylo.“

7.1.1. Výhody

Jana měla dva bratry, kteří ji rozmazlovali a dávali na ni pozor. Brali ji na výlety a na lyže. Také měla někoho, kdo by se jí v případě potřeby zastal a pomohl jí, kdo by ji ochránil a na koho by se mohla spolehnout.

„Připadala jsem si jako king, že mám starší bratry, kteří mi kdyžtak pomůžou. Ví, že se na ně můžu spolehnout. Je to fajn, že se mám vždycky na koho obrátit.“

Podle Elišky spočívá výhoda v tom, že se naučila být dominantnější a prosadit se. Také ví, o čem se s klukama baví, když je někde mezi lidmi. Také měla někoho, kdo by jí v případě potřeby ochránil.

„Myslím, že mi to pomohlo víc se postarat o sebe, umět se prosadit. Taky aby si na mne nikdo nedovoľoval.“

Martina řekla, že mít starší bratry mělo výhodu v tom, že se o ní postarali a když bylo potřeba, tak ji i někam dovedli. Také jí „vyšlapali cestu“, na škole byla sice vždycky sama, nikdy nebyla s některým bratrem na stejné škole, ale učitelé už její rodinu znali, tak to pro ni bylo jednodušší. I přesto je spíše samostatnější a je zvyklá si věci zařizovat sama.

Vanda, jak už bylo dříve řečeno, měla ve svém mladším bratrovi kamaráda a „partáka“ na hry i na zábavu. Díky němu si nepřipadala tak sama. O nejmladšího bratra se zase mohla starat, což ji hodně bavilo.

7.1.2. Nevýhody

Slečna Jana žádnou nevýhodu nepocítila. Byla spokojená tak, jak to bylo. Od školky měla kamarádky, takže jí ten „holčičí vzor“ nechyběl. Bratři i rodiče se o ni stále starali.

Eliška shledává nevýhodu v tom, že se musela více snažit prosadit, že nejdříve nebylo jednoduché mezi bratry zapadnout, navíc ji zpočátku odstrkovali, než jim dokázala, že se jim vyrovná. Musela se s nimi tedy stále měřit a překonávat je.

Navíc jí chyběla sestra, nikdy nepoznala, jaké to je mít sestru, starat se o ni a vychovávat ji.

Martina se v podstatě shoduje s Eliškou. Bratři jí sice mezi sebe přijali a nemusela se tolik snažit, aby se jim vyrovnala, ale také postrádala sestru, „spřízněnou duši“, se kterou by si rozuměla.

Stejně tak i Vanda postrádala sestru, ze stejných důvodů jako Eliška s Martinou. Navíc si přála, aby měla ještě nějakého staršího sourozence, o kterého by se už nemusela starat.

„Na jednu stranu mě to těšilo, že jsem se mohla o bráchy starat, a na druhou stranu už jsem toho měla dost a říkala jsem si jako malá, kdo se postará o mne.“

7.2. Vztah s bratry

Jak už bylo uvedeno dříve, Janu její bratři milovali. Starali se o ni, hráli si s ní. Dělali všechno pro to, aby byla spokojená. Navíc měla v šesti letech vážný úraz, což ještě zvýšilo starost jejich bratrů o ni.

Žádné problémy mezi nimi nikdy nebyly, žádné hádky ani rozbroje. Také vlivem toho, že mezi ní a bratry byl věkový rozdíl jedenáct a dvanáct let, nemuseli na ni bratři žárlit a spíše se o ni starali a vychovávali ji. Učili ji jezdit na motorce a lyžovat, brali ji na výlety a na dovolenou. Za to se jim teď Jana snaží odvětit a vrátit jim to na jejich dětech, o které se stará a také je bere s sebou na výlety.

„Vlastně se na nich snažím vrátit sourozencům to, co oni dělali pro mne. Takže když už byli dospělí, tak mne brali na výlety, na návštěvy, na dovolenou, lyžovat, bruslit. Takže já se jim to teď snažím vrátit na jejich dětech, že se je taky snažím někam brát a tak.“

I přes počáteční problémy byly vztahy mezi Eliškou a jejími bratry dobré.

„První roky mi dávali dost najevo, že jsem holka. Taky jsme se mlátili, ale ne nijak do krve, jen tak, vždycky ze srandy. Pak, jak jsme byli starší a jak jsme byli v pubertě, tak už jsme se začali trochu bavit, nějak si rozumět. A teď, jak jsme starší, já myslím, že je to úplně v klidu. Když jsme byli malí, hodně jsme se hádali, protože já jsem byla holka a oni byli kluci, takže jsme si nerozuměli, ale pak to bylo už úplně v pohodě.“

Se staršími bratry trávili hodně času. Všichni byli sportovci, tak začali spolu hrát fotbal a volejbal. Tak je tomu doteď, i když se vídají jen o víkendech. Hrají spolu fotbal, chodí spolu na výlety a na koncerty.

I s mladším bratrem byl vztah vždycky dobrý, Eliška se o něj starala a hrála si s ním. Oba si byli a jsou dosti blízcí.

„Já jsem mu vlastně byla nejbliž, tak jsme si nejvíc rozuměli. Ale i brácha nade mnou, tak jsme byli taková trojka, tak jsme si spolu hráli.“

I vztahy Martiny s jejími bratry byly velmi dobré, až na jedno období, kdy se sourozenci hodně hádali.

„U nás to bylo tak, že vlastně ti dva nejstarší se hodně hádali a potom já s tím třetím. Ale v mezích. Já se hádala spíš s tím nejmladším a potom kluci mezi sebou, ti tři. Ale nebylo to do krve, i když nám to v tu chvíli připadalo, ale spíš normální. Brácha mě provokoval a já jsem křičela a tak. To bylo spíš nějaké období, několik let, ale jinak spolu vycházíme dobře. Bylo to spíš momentální.“

Bratři ji ani příliš neodstrkovali ani jí nedávali příliš najevo, že je jiná nebo horší než oni.

„Možná jen při hrách, když třeba stavěli bunkry, ale jinak si nepamatuju, že by to bylo nějak výrazné, že by na to někdy naráželi.“

Jinak spolu vycházeli a stále vycházejí dobře. Bratři měli hudební skupinu a Martina jim pomáhala, prodávala lístky apod. To ji prý moc bavilo. Také spolu jezdili na dovolenou a na chatu. Stále jsou v kontaktu, každou neděli se setkávají u oběda.

Vanda popisuje svůj vztah s bratry takto: „*My jsme měli moc hezký vztah s mladším bráchou, pořád máme. Ani jsme se nehašteřili, myslím, že máme spolu pěkný základ. Hráli jsme si spolu dost často, většinou spíše takové holčičí hry. Ale taky jsme si třeba hráli s nějakou stavebnicí a podobě, lítali jsme venku, jezdili na kole. Tohle bylo tak zhruba do mých deseti let, pak už jsme si každý hrál po svém, on třeba lezl po stromech, a mě to nijak nelákalo. Ale pořád jsme si spolu hráli, vystačili jsme si. Ale přece jen, on pak měl svoje klučičí zájmy a já svoje holčičí, takže jsme se později už moc nepotkávali. Oba dva jsme ale milovali motokáry, táta měl motokárovou dráhu, tak jsme tam často chodili. Brácha měl pak vlastní motorku, kterou jsem si od něj půjčovala. Taky jsme spolu jezdili na koloběžce.*“

„*No a s tím druhým bráchou, kterému bude v srpnu jedenáct, tam to bylo jiný, sice jsem se o něj taky spíš starala, ale už jsem to vnímala jinak. Trávila jsem s ním nějaký čas, než jsem odešla do Brna. I když se snažím být s ním v kontaktu pořád, voláme si tak ob den a ještě když jsem studovala, tak jsem jezdila na prázdniny domů, vymýšlela mu různé programy a podobně. Vozila jsem ho s sebou na tábor a tak, aby byl zapojenější.*“

S bratry je v kontaktu pořád a stále jsou dobří kamarádi, i když se tak moc nevidají, protože Vanda žije v Brně a domů nejezdí příliš často.

7.3. Dopad vyrůstání jen s bratry

Jana, nejmladší dítě, se chtěla vždycky svým bratrům vyrovnat a být jako oni, chtěla dokázat a umět to, co uměli oni.

„*Když umí lyžovat, já musím taky, když oni umějí jezdit na motorkách, tak já musím taky a taky musím mít řidičák, když ho mají oni. Oni mi pak i říkali, co bych se mohla naučit, co se mi bude hodit, a tak.*“

Jinak má Jana pocit, že ji to nijak neovlivnilo.

Eliška připouští, že vyrůstání s bratry na ni mělo velký vliv. Ten byl také zvýšen tím, že všichni vyrůstali na statku, a proto Eliška často vykonávala i mužskou práci.

„*Když jsem byla malá, máma hrozně trpěla, protože já byla ta holka, která se nechtěla česat, že ze mě chtěla mít kolikrát holčičku, a když mne česala do školy, tak jsem kolikrát strašně brečela, protože jsem to nechtěla. Takže jsem byla taková, že bylo vidět, že jsem vyrůstala s klukama.*“

Vliv na ni mělo už jen to, že se musela vyrovnat svým bratrům a přizpůsobit se jim.

„Kluci říkali, že jsem divná, že si hraju s panenkama. Později mě to ani moc nebavilo, tak jsem si začala hrát spíš s nima, takže jsem si s panenkama nehrála, začala jsem si hrát s autama, a hlavně venku, prostě jsme si hráli na vojáky, v lese, no prostě sranda.“

I přes to však nezanevřela na „holčičí“ aktivity, zvláště když si našla kamarádku. V tomto případě ji bratři tak úplně neovlivnili.

„Když jsem začala chodit do školy, tak jsem si tam našla právě takovou jednu strašně dobrou kamarádku, se kterou jsem vlastně v kontaktu furt, a jak jsme byly malé, tak jsme si vždycky hrály venku na písku a kuchyňku jsme si dělaly. Takže vlastně když jsem byla s nima (s bratry), tak jsem si hrála s nima, jakože s klukama, a když jsem byla s ní, tak jsem si hrála s ní, normálně jako holka. Takže to bylo vždycky jako s kým jsem byla, s tím jsem si hrála.“

Eliška přiznává, že vliv toho, že vyrůstala s bratry, je na ní patrný dodnes.

„Myslím, že si více rozumím s klukama. Také jsem přemýšlela, že bych šla na vojenskou školu, než jsem se rozhodla, že budu učitelka. Taky když třeba jdeme a já vidím někde traktor, tak hned vím, co je to za značku.“

Na Martinu mělo vyrůstání s bratry vliv v tom, že jak říká, se „nikdy nedala omezovat tím, že je holka“.

„Myslím, že v některých věcech jsem spíš kluk. Třeba nemám ráda, když někde někdo něco dělá a já stojím vedle. Třeba když je třeba roztlačit auto, holky stojí vedle a kluci tlačí, tak já nemám ráda, že mám stát vedle. Nebo když je třeba něco odnést, tak si řeknu, že to můžu odnést, že jsem dost silná, a nenechávám to na klucích.“

Na Vandu nemělo vliv ani tak vyrůstání jen s bratry jako to, že byla nejstarší a o své bratry se starala. Proto ji baví práce s dětmi a je ráda, když se o ně může starat. Má sice vystudovanou bohemistiku, ale pracuje v Paspointu s autisty jako koordinátor volnočasových aktivit. Pořádá tábory pro děti a jiné aktivity.

„Já si myslím, že mě to k tomu i vedlo, to že se mi narodil mladší brácha a já se o něj starala a bavilo mě to, tak pracuju dál s dětmi, vlastně od devatenácti s nimi jezdím na tábory. Když jsem studovala tu češtinu, tak mě to vůbec nebavilo a teď když mám tuhle práci, tak mne to moc baví. Ta práce s dětmi mi tam chyběla. Takže tím mě to asi ovlivnilo.“

7.4. Absence sestry

Jana absenci sestry nijak výrazně nepociťovala. Vystačila si s bratry. Navíc od školy měla kamarádky, se kterými si hrála, probírala s nimi později „holčičí věci“ a ty jí tak nahrazovaly chybějící sestru. Navíc se její bratři brzy oženili, takže jí onen „holčičí“ vzor nahrazovaly i její švagrové.

Eliška sestru postrádala. Říkala, že chtěla mladší sestřičku, které by pletla copánky, kterou by zasvěcovala do „holčičích věcí“. Byla by její velká sestra.

Ovšem by záleželo na tom, jaká by její sestra byla povahově.

„Ono by hodně záleželo na tom, jaké by měla vlastnosti. Kdyby měla vlastnosti jako malý brácha, tak by to bylo strašné, on je hrozně paličatý. Taky když si vezmu že bych měla nějakou sestřičku, a kdyby mi ona brala moje věci, tak bych ji asi zabila.“

Starší sestru by chtěla také, ale tak o čtyři roky starší.

„Bylo by zajímavé mít sestru stejného věku, jestli bychom si braly věci. Já to pozoruji u kamarádek, které mají sestry a ty říkají, že by je zabily, když jim berou věci.“

Takže se zdá, že pokud by jí sestra nebrala věci, tak by byla moc ráda, že ji má.

Jinak si Eliška nepřítomnost sestry vynahrazovala přítomností svých kamarádek a později se více sblížila s matkou, ve které měla nejen náhradu za sestru, ale i nejlepší kamarádku.

„Když jsem byla potom starší, tak už začalo takovéto: ‚Mami, pojd’ se mnou nakupovat’, nebo: ‚Potřebuju šaty, tak pojd’ se mnou’, protože kdybych vzala kamarádky, tak ty by mi tak neporadily, jako máma. Takže když jsem byla starší, když jsem potřebovala takovou tu starší sestru nebo hodně moc dobrou kamarádku, tak jsem vzala mamku.“

Martina také postrádala sestru. Navíc ani neměla v dětství žádnou dobrou kamarádku, se kterou by mohla mluvit o dívčích věcech, která by jí rozuměla, a které by se mohla svěřovat.

„Neuvědomuju si, že by někdo vyloženě takový byl. Teda jako kdybych sama začala mluvit o těchto věcech, tak bych mohla třeba s mamkou nebo s kamarádkou, ale právě mi to přišlo divný. To je přesně to, kdy mi ta sestra hlavně chyběla. Vždycky jsem si přála sestru. Neřekla bych místo nějakého bratra, ale ještě k nim. Ale vždycky jsem spíše chtěla starší sestru.“

Vanda také sestru postrádala, a to hodně.

„Musím říci, že mi ta sestra opravdu chyběla. Chyběla mi pořád, i v těch čtrnácti, kdy jsem doufala, že to bude holčička. Sestra mi chybí doted. Říkala jsem si, že by bylo lepší, kdybych měla sestru, že bych si s ní třeba rozuměla více, než s bráchama. Chtěla jsem někoho, kdo by spíš chápal takové ty holčičí věci. S mámou jsem si v tom moc nerozuměla, nikdy jsme tyhle věci neprobíraly, to bylo takové tabu. Tak mi chyběla ta spřízněná duše, co by mi v tom rozuměla. S bráchama si člověk o všem povídat nemůže.“

„Chtěla jsem starší sestru, už hlavně proto, že by mi rozuměla a měla bych nějaký vzor, za kterým bych se mohla vydat. To mi chybělo v rodině.“

Jako malá si chybějící vztah se sestrou kompenzovala skrze svoji tetu, která byla jen o pět let starší.

Když se odstěhovala do Brna, našla si kamarádku, která je o deset let starší a která převzala roli její starší sestry.

„Říkáme si ségry, protože ani jedna jsme ségru neměly a moc jsme ji chtěly. Tak si doplňujeme deficit. Takže se mi to přání mít starší sestru vlastně splnilo. Nebiologicky.“

7.4.1. Reakce na dalšího bratra

U Elišky a Vandy jsem zjišťovala, jaké pro ně bylo narození dalšího bratra.

Když se Eliška dozvěděla, že bude mít dalšího sourozence, tak doufala, že to bude konečně sestřička. Tak to i mělo být.

„Oni vlastně mamce říkali celou dobu, že to bude holčička. A pořád mi to vtloukali do hlavy, že to bude holčička a že se bude jmenovat Johanka. Až vlastně do té doby, dokud se nenarodil. Tak jsem byla ráda, že to bude konečně holka. A pak když se narodil, tak se zjistilo, že to je chlapeček, tak to jsem brečela, že nechci chlapečka. Ale potom, když jsem ho viděla, tak jsem ho nepustila z ruky, takže mi bylo ze začátku líto, že to není holčička, ale pak jsem byla ráda, že je to chlapeček. Pak už mi ani nepřišlo, že to měla být holčička.“

Eliška byla pak nakonec ráda, že měla miminko, o které se mohla starat, tak jí ani nevadilo, že to není holčička.

„Je to strašně super v tom, že vlastně člověk už není nejmladší, tak si může zkusit se o něj postarat.“

U Vandy to bylo podobné. To, že bude mít dalšího bratra, jí nevadilo. Sice jí bylo líto, že to nebude vytoužená sestra, ale nakonec byla ráda, že se o něj bude moci starat.

„Co si pamatuju, tak jsem se na něj hrozně těšila, byla jsem nadšená. I když ze začátku jsem chtěla mít ségru, doufala jsem, že to bude ségra. To víš, bráchu jsem už měla. Brácha ten chtěl bráchu. Ale když máma řekla, že to bude kluk, tak jsem se těšila, že se o něj budu moci starat, tak jsem byla nadšená.“

8. Shrnutí výsledků podle výzkumných otázek

V následující kapitole budou stručně shrnuty výsledky výzkumu podle výzkumných otázek, které jsem si určila na začátku.

Výzkumná otázka číslo 1: Jak dívky nahlíží na své soužití s bratry?

Žádná z respondentek neuvedla, že by její vyrůstání s bratry bylo v nějakém smyslu problémové.

Jana, která je nejmladší a má dva starší bratry s velkým věkovým rozdílem, byla jako nejmladší sestřička hýčkaná a rozmazlovaná. Nemusela se přizpůsobovat jim, oni se vším přizpůsobili jí. Navíc od desíti let vyrůstala jako jedináček, jelikož bratři odešli z domova, oženili se. I potom byli však neustále v kontaktu, trávili spolu hodně času.

Eliška, která se narodila do rodiny se třemi staršími bratry, kteří tvořili již ucelenou skupinu a o dalšího sourozence, natož o sestru, příliš nestáli. Proto se musela hodně snažit, aby mezi ně zapadla a jako malá byla kvůli svému pohlaví často odstrkována. Až když byla starší, tak si mezi nimi našla své místo, ovšem musela si ho vybojovat a od mala se přizpůsobovat jim. Navzdory tomu však hodnotí své soužití s bratry kladně. Později se starala o mladšího sourozence. S bratry trávila hodně času, i dodnes se vídají často, i když jen o víkendech.

Martina se narodila, stejně jako Eliška, jako čtvrté dítě se třemi staršími bratry. Narodil od Elišky jí však bratři přijali bez problémů, dokonce se těšili, že budou mít sestru, a nikdy jí neodstrkovali a nedávali jí najevo, že mezi ně nepatří. Sice se také spíše přizpůsobovala ona jim, ale ne v takové míře a bratři na ní nevyvíjeli tak velký tlak. Bratři sice z domova odešli, ale díky tomu, že všichni žijí a studují v jednom městě, se vídají velmi často.

U Vandy hrálo roli to, že byla nejstarší sestra. Měla proto spíše roli pečovatelky a druhé maminky, o bratry se starala a pečovala o ně. Díky malému věkovému rozdílu mezi ní a druhým bratrem, který byl o tři roky mladší, byla nejen jeho ochránkyní, ale i dobrou kamarádkou a partnerkou pro hry i zábavu. Ovšem mezi ní a nejmladším bratrem je věkový rozdíl čtrnáct let, takže Vanda se o něj spíše starala a vychovávala ho. S mladším bratrem trávila hodně času, s nejmladším příliš ne, jelikož později odešla studovat do Brna. Domů jezdí jen málo, ale když je doma, snaží se svůj volný čas věnovat tomu nejmladšímu bratrovi.

a) Jaké to mělo výhody?

Každá z respondentek spatřuje na svém vyrůstání s bratry nějakou výhodu. Jana, Eliška i Martina se shodly na tom, že měly někoho, kdo jim pomáhal, kdo by je mohl v případě potřeby ochránit a postarat se o ně. Janu její bratři naučili spoustu věcí a dávali na ni pozor.

Eliška se naučila více rozumět klukům a jejich zálibám. Naučila se také, jak se prosadit a jak si vydobýt své místo. O mladšího bratra se mohla starat a vychovávat ho.

Vanda díky mladšímu bratrovi získala kamaráda, jelikož neměla jako malá s kým si hrát, a díky bratrovi nebyla sama.

b) Jaké to mělo nevýhody?

Co se týče nevýhod, zde se názory respondentek rozcházejí.

Zatímco Jana žádnou nevýhodu neshledává a je spokojená s tím, jak to bylo, podle Elišky bylo nevýhodou to, že se musela od mala neustále snažit, aby zapadla. Nemohla se projevovat jako dívka, protože její bratři její dívčí zájmy a hry hodnotili negativně. Musela se jim tedy přizpůsobit a vybojovat si své místo mezi nimi, někdy i doslova. Také jí chyběla sestra, o kterou by se mohla starat.

V tomto ohledu se Martina shoduje s Eliškou. Ji bratři sice neodstrkovali a nemusela se jim proto tolik přizpůsobovat, ale postrádala sestru, někoho, kdo by jí rozuměl.

S nimi souhlasí i Vanda, která také spatřuje nevýhodu v absenci sestry. Navíc jako nejstarší sourozenec toužila po sourozenci, který by byl starší, jelikož se od ní očekávalo, že se o bratry postará, ale nebyl nikdo, kdo by se takto postaral o ní.

Výzkumná otázka č. 2: Jaký byl vztah mezi dívkou a bratry?

Všechny respondenty hodnotí své vztahy se sourozenci jako pozitivní, i když u Elišky chvíli trvalo, než se svými bratry začala dobře vycházet. Jako malou ji bratři odstrkovali a dávali jí najevo, že je holka a že mezi ně nepatří, občas se i poprali, ale později, kolem puberty se jejich vztahy zlepšily, a i přes tyto počáteční potíže byly nakonec velmi dobré. Sourozenci spolu trávili hodně času také díky společným zájmům, hlavně sportu. Také spolu chodili na výlety a na koncerty, jezdili spolu na dovolené. A tak je tomu i dnes. Nejlepší vztahy měla Eliška s nejmladším bratrem, který jí byl nejbližší a o kterého se od začátku starala, a pak s bratrem, který byl o dva roky starší než ona a byl jí tedy věkově nejbližší.

Janu její bratři doslova milovali. Starali se o ni, brali ji na výlety, učili ji jezdit na motorce a lyžovat. Dělali všechno, co jí na očích viděli. To bylo umocněno tím, že v šesti letech měla vážný úraz. Jana se jim teď jejich péči a to, co pro ni dělali, snaží vrátit na jejich dětech, na svých synovcích a neteřích.

Vztah Martiny s jejími bratry byl také dobrý, až na jedno období, kdy se sourozenci často hádali. Ona se hádala s bratrem, který jí byl věkově nejblíže. Nikdy to však nepřekročilo meze a netrvalo to příliš dlouho. Podle ní to bylo spíše momentální. Jinak se svými bratry vycházela velmi dobře. Rodina je věřící, proto spolu sourozenci chodili každou neděli do kostela. Také spolu často jezdili na dovolenou, na hory, na chatu, kde trávili spolu téměř celé léto, a na tábory. Dodnes spolu na tábory jezdí a i když bydlí každý jinde, v neděli se scházejí k obědu a stále spolu chodí do kostela.

Vanda měla se svým mladším bratrem velmi dobrý vztah. Díky malému věkovému rozdílu si spolu hráli a trávili spolu téměř všechnen volný čas. Vanda nechodila do školky, ani neměla žádné jiné děti v okolí, se kterými by si mohla hrát, tak si hrála jen se svým bratrem. Nedocházelo mezi nimi k žádným hádkám. Hráli si spolu spíše dívčí hry, později se však začali ve svých zájmech rozcházet, ale i přesto si spolu hráli. Oba dva milovali motokáry a často spolu závodili. Také spolu jezdili na kole a na motorce. S nejmladším bratrem měla také dobrý vztah, i když si s ním příliš nehrála. To se mu snaží vynahradit teď, jsou stále v kontaktu a ona ho bere na tábory a na výlety.

Výzkumná otázka č. 3: Jak vnímá sestra dopady vyrůstání s bratry na svůj život?

I když míra vlivu, jakou mělo na respondentky vyrůstání s bratry, se liší s počtem bratrů a pořadím v sourozenecké skupině, u každé respondentky je alespoň v malé míře přítomen.

Podle Jany na ni vyrůstání s bratry žádný vliv nemělo, i když říká, že se vždy snažila svým bratrům vyrovnat, umět to, co uměli oni. Když oni měli řidičák, chtěla ho taky, když se naučili lyžovat, ona chtěla taky. Bratři jí i později radili, co se má naučit a co by se jí mohlo hodit.

Eliška připouští, že na ni vyrůstání s bratry mělo velký vliv. Bylo prý na ní vidět, že vyrůstala s bratry. Nehrála si s panenkami, hrála si s bratry na vojáky, s auty apod. Jako malá se nechtěla česat a nechtěla být tou malou a hezkou holčičkou, jakou z ní chtěla její matka mít. Na dívčí hry ale nezanevřela, se svojí kamarádkou si hrála na písku a s nádobím. Když vyrostla, chtěla jít na vojenskou školu, později ale změnila názor a rozhodla se, že bude učitelka. Také si spíše rozumí s klukama.

Martina zase říká, že v některých věcech byla spíše kluk, že se nikdy nenechala omezovat tím, že je holka. Nerada stojí stranou a když je třeba udělat nějakou práci, i když je spíše mužská, bez váhání se do ní pustí a nepřemýšlí o tom, že by to spíše měla nechat na nějakém muži či na svých bratřích.

U Vandy mělo větší vliv to, že byla nejstarší sestra, než že měla jen bratry. Byla zvyklá se o ně starat. Proto ji vždy bavilo pracovat s dětmi, jezdit na tábory jako vedoucí. I když studovala bohemistiku, chyběla jí práce s dětmi, proto později začala pracovat v Paspointu jako koordinátorka volnočasových aktivit. Pořádá pro děti různé akce, aktivity i tábory.

Výzkumná otázka č. 4: Jak vnímala dívka absenci sestry?

V této části jsem se pokusila zachytit, zda dívky pociťovaly nějak výrazně absenci sestry, a zda měly někoho, kdo jim sestru do jisté míry nahrazoval. U dívek, které mají mladšího sourozence, u Elišky a Vandy jsem se také pokusila zachytit, jak přijaly svého mladšího sourozence a jak reagovaly na to, že budou mít dalšího bratra.

Všechny respondentky pociťovaly absenci sestry, tedy kromě Jany, která sdělila, že jí sestra nikdy nechyběla. Navíc odmala měla nejlepší kamarádku, se kterou si mohla hrát a která jí sestru nahrazovala. Navíc se později bratři oženili, takže jí sestru do jisté míry nahrazovaly i její švagrové.

Eliška uvedla, že sestru postrádala. Chtěla mladší sestru, o kterou by se starala, kterou by vychovávala a kterou by zasvěcovala do „holčičích věcí“. Ovšem by záleželo, jakou by měla sestra povahu, nesměla by být tvrdohlavá a nesměla by jí brát věci. Starší sestru také chtěla, ale tak o čtyři roky starší.

Eliška měla od školky nejlepší kamarádku, se kterou si hrála a mluvila s ní o „holčičích věcech“. Později jí sestru nahrazovala její matka, která jí byla i velmi dobrou kamarádkou.

Když se měl Elišce narodit další sourozenec, moc si přála sestru. Navzdory tomu, že doktoři její matce až do poslední chvíle tvrdili, že to bude holka, a Eliška se už těšila, že bude mít sestřičku, se nakonec narodil bratříček. Eliška to nejdříve oplakala, ale když ho uviděla, už ho nepustila z rukou. Hned si ho oblíbila a pak už jí ani nepřišlo, že to měla být sestřička.

Martina sestru také postrádala, snad i více než Eliška. To bylo způsobeno i tím, že když byla malá, neměla žádnou dobrou kamarádku, která by jí sestru nahrazovala. Chtěla sestru, která by jí rozuměla, se kterou by mohla mluvit o dívčích záležitostech a

které by se mohla svěřovat. Později měla sice kamarádky a o svých problémech mohla mluvit i se svou matkou, ale to se jí nezdálo příliš vhodné. Už proto jí sestra chyběla.

Vanda sestru také velmi postrádala a postrádá dodnes. Jako malá neměla kamarádky a s bratrem o všech věcech mluvit nemohla. Postrádala „spřízněnou duši“, někoho, kdo by jí rozuměl a s kým by mohla mluvit o „holčičích věcech“. S matkou si v tomto ohledu příliš nerozuměla, tyto věci byly v rodině tabu. Také jí v rodině chyběl nějaký vzor, za kterým by se mohla vydat. Do jisté míry si chybějící sestru nahrazovala svojí tetou, která byla jen o pět let starší, ale to vždy nefungovalo. Proto si v Brně našla kamarádku, která je o deset let starší a se kterou si rozumí. Obě dvě vždycky chtěly sestru a nikdy ji neměly, proto si teď navzájem sestry nahrazují. Díky tomu má Vanda starší sestru, kterou si tolik přála.

Když se měl Vandě narodit druhý bratr, byla ráda. Sice jí bylo trochu líto, že to nebude sestřička, ale byla ráda, že bude mít dalšího brášku, o kterého se bude moci starat.

9. Diskuze

V tomto výzkumu jsem se pokusila zachytit, jak dívky, které měly jen bratry a žádnou sestru, hodnotí své soužití s bratry. Dále pak jeho výhody a nevýhody, jaký na ně mělo vliv to, že měly k dispozici převážně jen mužské vzory, jaké byly vztahy mezi nimi a bratry od dětství až do dospělosti, a jestli dívky postrádaly sestru a pokud ano, jestli měly v okolí někoho, kdo jim sestru do jisté míry vynahrazoval (např. matku, sestřenici, nejlepší kamarádku). Vzhledem k tomu, že výzkumný vzorek je malý a omezený, jelikož nepostihuje všechny věkové kategorie a soustředí se hlavně na mladší dívky, nesnažím se výsledky svého výzkumu vztáhnout na celou populaci. Jde tedy o náhled do problematiky a možná i o podnět pro další výzkumy, které by přinesly rozsáhlejší a směrodatnější výsledky.

Jelikož nebyla provedena žádná studie, která by se zabývala těmito dívkami, nemohu ani výsledky svého výzkumu s někým porovnat. Existují pouze studie, které pojednávají o vlivu starších bratrů na mladší sourozence obecně. I odborných knih, které se zabývají sestrami v sourozenecké skupině bratrů je málo, těmito sourozeneckými skupinami se zabývá například Walter Toman ve své knize *Family constellations* z roku 1961. Tím se inspiroval Tomáš Novák ve své knize *Sourozenecké vztahy* (2007). Tito autoři se zabývají spíše osobnostmi těchto dívek a vlivem, který na ně vyrůstání jen s bratry má. Alfred Adler ve své knize *Porozumění životu: Úvod do individuální psychologie* (1999) píše o dívkách vyrůstajících jen s bratry v souvislosti s pocitem méněcennosti, který se u těchto dívek může vyvinout.

Na základě literatury a studií se pokusím vysvětlit jevy a poznatky, které vyplynuly z mého výzkumu.

Co se týče výhod, které přinášelo vyrůstání s bratry, zde se respondentky, které vyrůstaly se staršími bratry, shodují, že bylo výhodou mít někoho, kdo se o ně postaral, kdo jim pomohl, v případě potřeby je ochránil. V tom se shodují s Tomanem (1993), který píše, že mladší sestra má ve starším bratrovi zpravidla ochránce a pomocníka, který těžkou práci udělá za ni. Může se na něj spolehnout, například i v tom, že jí v případě nutnosti ochrání před ostatními dětmi, které by jí chtěly ublížit.

Nevýhody spatřují dívky spíše v absenci sestry. Eliška navíc spatřuje nevýhodu v tom, že se musela hodně snažit a že se musela přizpůsobovat bratrům, což souvisí s

následující studií.

Studie z roku 2000, jejíž autoři v čele s Johnem Rustem, pojednávají o roli, kterou hrají starší sestry a starší bratři ve vývoji genderové identity u dětí předškolního věku (Rust et al., 2000), uvádí, že starší sourozenci mají vliv ve vývoji identity dítěte, a že spíše chlapci ovlivňují vývoj dívek, než že dívky ovlivňují vývoj chlapců, snad už jen z toho důvodu, že chlapci mají tendence být spíše dominantní, zatímco sestry se častěji podřizují ve snaze zachovat dobré vztahy mezi nimi a svými bratry a dosáhnout shody. Také chlapci podle této studie mají větší tendence vnucovat mladším sourozencům své záliby. Výsledky této studie vcelku souhlasí s výsledky mého výzkumu, kde byl zaznamenán vliv u dívek, které měly starší bratry, hlavně ve smyslu zálib a zájmů dívek. To se projevilo hlavně u respondentky Elišky, která se svým bratrům musela přizpůsobit ve svých zájmech, aby ji přijali mezi sebe.

Janošová (2009) píše o vlivu starších sourozenců na vývoj identity mladších sourozenců, hlavně v oblasti chování. Podle ní se u dívek, které vyrůstaly se staršími bratry, mohou objevit některé mužské prvky v jejich chování, i když si přesto uchovávají svou ženskost. Toto se projevilo i u mých respondentek, které vyrůstaly se staršími bratry a převzaly od nich některé návyky a způsoby chování, ať už jde o umění se prosadit a umět si vybojovat svoje místo ve skupině, nebo zvyk dělat i mužskou práci a nenechávat se zastavit tím, že nejde o práci typickou pro dívky.

U Elišky hraje také vliv prostředí, jelikož vyrůstala na rodinném statku, je zvyklá vykonávat i mužskou práci a pracovat na statku stejně, jako její bratři.

U respondentky Vandy, která má dva mladší bratry se mužské prvky v chování neprojevují. Vliv, který na ni mělo vyrůstání s bratry souvisí spíše s jejím postavením nejstarší sestry. Bratři ji v tomto případě nemohli tolik ovlivnit. U respondentky Jany, ačkoliv je nejmladší ze tří sourozenců, nemělo vyrůstání s bratry velký vliv na její osobnost, snad jen na její snahu vyrovnat se svým bratrům. U ní hrají roli spíše velké věkové rozdíly mezi ní a bratry (jedenáct a dvanáct let), stejně jako fakt, že když jí bylo deset, její bratři odešli z domova a ona od té doby vyrůstala prakticky jako jedináček.

U respondentky Jany, která je nejmladší sestrou a Vandy, která je nejstarší sestrou, je patrný vliv jejich pořadí ve skupině sourozenců, i vliv věkových rozdílů mezi nimi a jejich bratry, nejen na jejich osobnosti, ale také na vztahy s bratry.

U Jany, která je nejmladší ze tří dětí, se projevuje to, co píše Leman (1997) o charakteru nejmladších dětí v rodině. Podle něj je nejmladší sourozenec bezstarostný a

veselý člověk, který je rád středem pozornosti. Své znalosti a zkušenosti získává převážně od starších sourozenců. Adler (1999) píše o tom, že nejmladší sourozenec se snaží prosadit jinde, než jeho starší sourozenci. Tomu odpovídá i fakt, že zatímco její bratři se vyučili, ona jako jediná z rodiny vystudovala vysokou školu, navíc speciální pedagogiku. Na druhou stranu Adler tvrdí, že nejmladší sourozec nemá vůli své starší sourozence překonávat, což se u této respondentky nepotvrdilo, neboť, jak sama řekla, odmala se snažila své bratry překonat a dokázat to, co dokázali oni.

Vágnerová (2005) píše, že nejmladší děti u svých rodičů naplňují převážně jejich citové potřeby, získávají hlavně roli jejich mazlíčka a nekladou už tak velký nárok na jejich výkon, jako tomu bylo u jejich sourozenců. To se u této respondentky potvrdilo, hlavně díky tomu, že když jí bylo deset, její bratři odešli a ona pomáhala svým rodičům překonat období, kdy bratři odešli, až do doby, kdy přišla vnoučata.

Ve vztazích mezi ní a jejími sourozenci hraje roli také věkový rozdíl, který byl jedenáct a dvanáct let. Díky němu nedocházelo mezi ní a bratry ke konfliktům a roztržkám, jelikož oba bratři už byli dostatečně velcí na to, aby ji bez žárlivosti a bez rivality přijmuli. Shoduje se to i s tím, co píše Matějček (1992) a Čapek a Čapková (2010) o sourozencích, mezi kterými jsou věkové rozdíly vyšší než šest let. Podle nich pak děti vyrůstají častěji jako dva samostatní jedinci, kteří se mají rádi, respektují se, ale starší sourozenec je pro mladšího spíše v roli dospělého. Naproti tomu Vágnerová (2005) shledává větší rozestup mezi sourozenci výhodnější v tom, že starší sourozenec lépe rozumí potřebám mladšího, umí se o něj postarat, stává se pro něj modelem a v případech potřeby ho ochrání, jak se v tomto případě potvrdilo.

Pro respondentku Vandu je příznačné to, co píše Toman (1993) a Čapek a Čapková (2010) o nejstarší sestře. Podle nich se tato sestra stává „druhou maminkou“, o své mladší sourozence pečuje, stará se o ně a vychovává je. Ve vztahu s respondentkou Vandou a jejími bratry hrají roli i věkové rozdíly. Mezi ní a mladším bratrem je věkový rozdíl tři roky. Tam platí to, co píše Matějček (1992) o tomto věkovém rozdílu. Podle něj děti tvoří dvojici, hrají si spolu, mají společné zájmy. Může mezi nimi vznikat boj o pozornost rodičů a žárlivost, ale ta, jak píše Toman (1993), může být překonána tendencí starší sestry starat se o mladšího bratra. Co se týče věkového rozdílu mezi ní a nejmladším bratrem, který je čtrnáct let, tam platí to, co říká Vágnerová o výhodách velkých věkových rozdílů, tak jako u respondentky Jany.

Zatím co u Jany a u Vandy je vliv sourozeneckého pořadí patrný, u respondentky Martiny, která je nejmladší ze čtyř dětí, tomu tak není. U ní není patrný žádný z těchto

vlivů. V jistém období mezi ní a třetím bratrem, který byl o čtyři roky mladší, docházelo ke konfliktům, které ovšem neměly dlouhého trvání, a které by mohly souviset s tím, že ho sestra nahradila v roli nejmladšího sourozence, což mohlo způsobit žárlivost a rivalitu u bratra, jak píše Vágnerová (2005). Je i možné, že tyto vlivy přítomné jsou, jen nejsou tak zřejmé a nepodařilo se je zachytit tak, jak tomu bylo u ostatních respondentek.

Co se týče potřeby mít sestru a snahy o nalezení někoho, kdo by ji nahradil - v tomto ohledu byla potřeba sestry nejvíce patrná u respondentek Vandy a Martiny.

Toman (1993) píše, že nejstarší sestra bratrů o přítelkyně příliš nestojí. Pokud si však přítelkyni najde, dává přednost někomu mladšímu, než je ona sama. To se u Vandy nepotvrdilo, jelikož ona toužila spíše po starší sestře, která by jí byla vzorem a se kterou by si rozuměla. To může souviset také s její touhou mít staršího sourozence, který by se o ni postaral, jelikož se od ní očekávalo, že se o bratry postará a bude ta velká a rozumná sestra, což bývá podle Vágnerové (2005) typické pro starší sourozence. To může vést až k přetěžování dítěte, jak píše Matějček (1992). Také Vandě chybí vzor, kterým je ona pro své bratry a o kterém píše Vágnerová (2005). Proto si také našla starší kamarádku, která může být jejím vzorem a která je její „spřízněnou duší“.

U Jany a u Elišky není potřeba mít sestru tak výrazná, jelikož si obě dvě našly kamarádky, které jim sestry nahrazovaly. Stejný význam měly u Jany její švagrové a u Elišky její matka.

U Martiny, stejně jako u Vandy, byla absence sestry vcelku výrazná. Stejně jako Vanda, Martina neměla v dětství žádnou nejlepší kamarádku, také jí chyběla „spřízněná duše“.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala postavením sestry v sourozenecké skupině více bratrů. V teoretické části jsem se pokusila popsat různé aspekty sourozeneckých vztahů a různých proměnných, které je ovlivňují, jako věkový rozdíl, pohlaví dítěte či jeho pořadí v sourozenecké skupině.

V praktické části jsem se pokusila zachytit prožívání a zkušenosti dívek v sourozeneckých skupinách hochů, vztahy mezi nimi a jejich sourozenci a dopady, které na ně vyrůstání s bratry mělo. Také jsem se snažila zjistit, zda dívky výrazně pociťovaly absenci sestry a zda měly někoho, kdo jim chybějící sestru nahrazoval. Pro dosažení těchto cílů jsem zvolila polostrukturované rozhovory se čtyřmi respondentkami, které měly dva a více bratrů.

Bohužel můj výzkumný vzorek je příliš malý a proto z něj nelze vyvodit všeobecné závěry. To je způsobeno hlavně omezením vzorku, který nezachycuje všechny věkové kategorie a soustředí se hlavně na mladší dívky, takže výsledky výzkumu nelze vztáhnout na celou populaci. To je způsobeno i faktem, že se dívky liší počtem sourozenců, sourozeneckým pořadím ve skupině bratrů i věkovými rozdíly mezi nimi a bratry.

Z tohoto důvodu bylo velmi těžké najít pravidlo, které by platilo pro všechny respondentky. Respondentky se shodly na tom, že jejich vyrůstání s bratry bylo celkem bezproblémové a že byly vcelku spokojené. Také se shodly na tom, že vyrůstání s bratry mělo některé výhody, hlavně to, že se bratři o ně mohli postarat, pomáhali jim a chránili je. Nevýhodu vyrůstání s bratry spatřují pouze tři respondentky, tou je absence sestry.

Vztahy mezi dívkami a jejich bratry byly vždy dobré, i když jejich podoba se lišila. U dvou respondentek byly tyto vztahy ovlivněny jejich pořadím v sourozenecké skupině. U jedné z nich způsobil velký věkový rozdíl mezi ní a bratry to, že od desíti let vyrůstala jako jedináček. U druhé z nich byl vztah mezi ní a bratry, hlavně díky tomu, že byla nejstarší, spíše založen na péči o mladší sourozence a sestra tedy hrála roli "druhé matky". U třetí respondentky byl její vztah s bratry ovlivněn tím, že její tři starší bratři již v době, kdy se narodila, tvořili ucelenou skupinu a proto bylo pro respondentku obtížné mezi ně zapadnout. Čtvrtá respondentka, která také vyrůstala se třemi staršími bratry se s tímto problémem potýkat nemusela a vliv jejího pořadí v sourozenecké skupině nebyl tak patrný.

Respondentky se neshodly ani v otázce, zda postrádaly sestru, pouze tři z nich uvedly, že sestru postrádaly. U dvou respondentek nebyla absence sestry tak výrazná zvláště proto, že měly někoho, kdo by jim sestru nahrazoval, ať už kamarádky, matky či své švagrové. U respondentek, které v dětství neměly nejlepší kamarádku a nemohly si její absenci vynahradit nikým z rodiny, byla potřeba mít sestru výrazná.

Zdroje

1. Adler, A. (1994). *Psychologie dětí: děti s výchovnými problémy*. Praha: Práh
2. Adler, A. (1999). *Porozumění životu : Úvod do individuální psychologie*. Praha: Aurora.
3. Conger K, Little W. (2010). Sibling relationships during the transition to adulthood. [Electronic version] *Child Development Perspectives*, 4(2), 87–94.
4. Čapek, J., & Čapková, M. (2010). *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*. Praha: Portál.
5. Dumonteil-Kremer, C. (2015). *Další dítě v rodině*. Praha: Portál.
6. Dunn, J., Deater-Deckard, K., Pickering, K., & Golding, J. (1999). Siblings, Parents, and Partners: Family Relationships within a Longitudinal Community Study. [Electronic version] *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40(7), 1025-1037.
7. Harper, J. M., Padilla-Walker, L. M. and Jensen, A. C. (2016). Do Siblings Matter Independent of Both Parents and Friends? Sympathy as a Mediator Between Sibling Relationship Quality and Adolescent Outcomes. [Electronic version] *Journal of Research on Adolescence*, 26(1), 101–114 .
8. Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
9. Hoffman, L. (1988). *Developmental psychology today*. New York: McGraw-Hill.
10. Howe, N., Recchia, H. (2014) Sibling relations and their impact on children's development. In: Tremblay, R.E., Barr, R.G., Peters, R.D. *Encyclopedia on Early Childhood Development*. Department of Education and Centre for Research in Human Development, Concordia University, Canada. Dostupné z: <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/textes-experts/en/829/sibling-relations-and-their-impact-on-childrens-development.pdf>
11. Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada
12. Leman, K. (2008). *Sourozenecké konstelace*. Praha: Portál.
13. Matějček, Z. (1992). *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
14. Menesini, E., Camodeca, M., Nocentiny, A. (2010) Bullying among siblings: The role of personality and relational variables. [Electronic version] *British Journal of Developmental Psychology*, 28(4), 921–939.

15. Minnett, M. A.; Vandell, L. D.; Santrock, W. J. (1983). The Effects of Sibling Status on Sibling Interaction: Influence of Birth Order, Age Spacing, Sex of Child, and Sex of Sibling [Electronic version]. *Child Development*, 54(4), 1064-1072.
16. Miovský, M. (2006) *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém přístupu*. Praha: Grada
17. Novák, T. (2007). *Sourozenecké vztahy*. Praha: Grada Publishing.
18. Papalia, D. E., & Olds, S. W. (1992). *Human development*. New York: McGraw-Hill.
19. Prekopová, J. (2009). *Prvorozené dítě: O sourozenecké pozici*. Praha: Portál.
20. Rust, J., Golombok, S., Hines, M., Johnston, K., Golding, J. (2000). The role of brothers and sisters in the gender development of preschool children. [Electronic version] *Journal of Experimental Child Psychology*, 77(4), 292-303.
21. Sherman, A., Landsford, J., & Volling, B. (2006). Sibling relationships and best friendships in young adulthood: Warmth, conflict, and well-being. [Electronic version] *Personal Relationships*, (13)2, 151-165.
22. Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
23. Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
24. Toman, W. (1993). *Family constellation*. New York: Springer Publishing Company.
25. Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

Přílohy

Příloha č.1. - Sebereflexe mého vyrůstání s bratry

Zde mohu uvést svou vlastní reflexi ohledně vyrůstání jen s bratry, jelikož sama mám dva starší a jednoho mladšího bratra.

Nejstaršímu bratrovi je třicet jedna let, je tedy o osm let mladší. Druhému bratrovi je dvacet osm, je starší o pět let. Nejmladšímu bratrovi je čtrnáct, je tedy o osm let mladší.

Podle toho, co říkala moje matka, oba bratři se na to, že budou mít sestřičku moc těšili. Když jsem se narodila, bylo jim osm a pět let, takže se o mě už mohli také starat.

Oba se o mě starali a hráli si se mnou. Také mě vychovávali, ale spíše jako kluka, pamatuji si, že jsme si spolu hrávali na indiány. Něž jsem šla do školy, naučili mne trochu číst a počítat.

Později oba bratři odešli na střední a jezdili domů spíše jen o víkendech. Příliš jsme se spolu nevidali, to se pak ještě umocnilo tím, když odešli do Prahy a domů už téměř nejzdili.

Dříve než odešli, tak se narodil můj mladší bratr, to mi bylo osm let. Sice jsem chtěla sestřičku, ale nakonec jsem byla ráda i za malého brášku. Když byl trochu větší tak jsem se o něj. Taky jsme si spolu hráli na rodinu, se stavebnicí a podobně. Také jsem ho trochu vychovávala.

Bratři mi nahrazovali kamarády, které jsem v naší vesnici nikdy neměla. Starší bratři mě naučili spoustu věcí, učili mne třeba jezdit na kole. Díky mladšímu bratrovi jsem si později měla s kým hrát, mohla jsem ho učit spoustu věcí, číst mu a povídat si s ním.

Nevýhodu mělo vyrůstání s bratry spíše v tom, že mi chyběla sestra, neměla jsem nikoho, kdo by si se mnou hrál s panenkami nebo na vaření, i když jsem si takto hrávala spíše ojedinele.

Vztah mezi mnou a bratry byl ze začátku dobrý. Později se dosti zkažil, hlavně mezi mnou a nejstarším bratrem, který mi bral věci a pak mi je schovával, posmíval se mi kvůli mému vzhledu (postavě, brýlím, které jsem jednu dobu nosila, apod.) Také mne provokoval, proto mezi námi docházelo často k hádkám. To se zlepšilo, až když

jsme byli oba starší a našli jsme některé společné zájmy. Dodnes spolu vycházíme vcelku dobře a vídáme se často, protože se přestěhoval zpátky do vesnice, kde bydlím.

S druhým bratrem jsem vycházela vcelku dobře, i když jsme spolu moc času netrávili protože byl často pryč. Měl svoje kamarády a mne si moc nevšímal. Dnes spolu vycházíme dobře, ale vídáme se velmi málo.

S nejmladším bratrem jsem vycházela vždy dobře, i když jsem ho často provokovala a dělala mu zlomyslné věci. Ale měli jsme k sobě vždy blízko, já jsem se ho snažila chránit před ostatními dětmi, které mu chtěli ublížit, a on mi nahrazoval kamarády.

Vyrůstání s bratry mělo na mě velký vliv, který byl umocněný tím, že jsem neměla žádné kamarádky a jediní, kdo si se mnou občas chtěli hrát, byli místní kluci. Proto jsem od mala preferovala spíše klučíčí aktivity. Hráli jsme si na vojáky, stavěli jsme bunkry, hráli fotbal, vyráběli zbraně, stříleli z luku. I když jsem si jako malá občas hrála s panenkami a s kuchyňkou, nikdy jsem neměla příliš dívčí zájmy. Četla jsem dobrodružné romány a detektivky, dívčí romány jsem nikdy neměla ráda. Vždycky jsem chtěla umět šermovat a střílet z luku. Nikdy jsem se neučila líčit a nezajímala jsem se o oblékání ani o módu a dívčí zájmy mi byli cizí. Vždycky jsem byla spíše kluk.

Co se týče sestry, ta mi chyběla, ale ne tolik. Asi do páté třídy, pak jsem přestoupila na jinou školu, kde jsem si našla kamarádku, která mi sestru nahrazovala. Navíc jsme spolu chodily do skauta, tak jsme si rozuměly. S ní jsem se mohla bavit o holčičích věcech, i když zájmově byla na tom podobně, jako já.

Chtěla jsem spíše mladší nebo stejně starou sestru, o starší sestře jsem příliš nepřemýšlela. Ta mi začala chybět až později, ale díky tomu, že se můj nejstarší bratr oženil, získala jsem starší sestru ve své švagrové, která je o devět let starší.

Příloha č.2. Ukázka rozhovoru – slečna Vanda

V: Tak můžeme.

A: Chci tě nejdříve upozornit, že tento výzkum je naprosto anonymní, a pokud mi nebudeš chtít něco říct, tak mi to neříkej.

V: Jasně.

A: Takže, tobě je kolik?

V: Dvacet pět

A: A máš dva bratry?

V: Ano, dva.

A: Kolik jim je?

V: Deset a dvacet dva

A: Takže jsi nejstarší.

V: Ano.

A: Tak jaké to bylo, mít jen s bratry?

V: Tak já bych začala tím, že s tím nejmladším bráchou jsme od sebe čtrnáct let, takže tam to bylo jiné, než s tím druhým bráchou. S tím jsme od sebe o tři roky. Já jsem byla vzhledem k němu taková spíše pečovatelská a musím říci, že mi ta sestra opravdu chyběla. Přece jen to byl kluk a já byla spíše taková maminka. I máma mě k tomu vedla, abych se o něj starala. Musím říct, že ten chybějící vztah se sestrou jsem si kompenzovala skrze svoji tetu, která byla jen o pět let starší. No a s tím druhým bráchou, kterému bude v srpnu jedenáct, tam to bylo jiné, sice jsem se o něj taky spíš starala, ale už jsem to vnímala jinak, to už jsem si nepřipadala tak sama. U toho staršího se to tak vyvinulo, že jsem se o něj nejen starala, ale byli jsme i kamarádi. Ale přece jen, on pak měl svoje klučíčí zájmy a já svoje holčíčí, takže jsme se později už moc nepotkávali.

A: Tak, nejdříve ten starší bratr. Když se narodil, tak ti byli tři?

V: Jo.

A: O něj si se starala?

V: Ano. Já jsem vlastně ani nechodila do školky, tak jsem ho vlastně vychovávala už od mala, všechno co máma dělala jsem pozorovala a při všem jsem byla. Mě chyběl kontakt s ostatními dětmi, jak jsem nechodila do školky, tak jsem pak byla jen s tím bráchou. A eventuálně s tou mojí tetou. Ta mi byla taky blízko, ale přece jen to byla teta.

A: Když jste byli starší, hráli jste si spolu často?

V: To jo, hráli jsme si spolu dost často, většinou spíše takové holčičí hry. Ale taky jsme si třeba hráli s nějakou stavebnicí a podobě, lítali jsme venku, jezdili na kole. PTohle bylo tak zhruba do deseti let, pak už jsme si každý hrál po svém, on třeba lezl po stromech a mě to nijak nelákalo. Ale pořád jsme si spolu hráli, vystačili jsme si.

A: Vycházeli jste spolu dobře?

V: Jo. My jsme měli moc hezký vztah s bráchou, pořád máme. Ani jsme se nehašteřili, myslím, že máme spolu pěkný základ.

A: Takže jste spolu trávili hodně času.

V: My jsme spolu vlastně byli pořád, měli jsme i společný pokoj, tak do mých čtrnácti let, takže jsme spolu trávili hodně času. Hlavně máme venku zahradu, tak jsme tam často lítali a ani nás to nijak nelákalo chodit mezi ostatní děti. Ono jich v okolí ani moc nebylo.

A: Takže jste si spíše vystačili spolu.

V: Ano.

A: To jste byli taková dvojka, což?

V: To jo.

A: A měli jste nějaké společné koníčky nebo zájmy, něco co bavilo vás oba?

V: Dneska se dost rozcházíme, on je spíš sportovec a já jsem spíše přes umění, přes divadlo. Oba rádi ale lyžujeme, i když on daleko častěji, než já.

A: Takže spolu máte dobré vztahy doteď.

V: Ano. I když se nevidáme moc často.

A: Tak teď ten mladší. Tobě bylo čtrnáct, když se narodil?

V: Ano.

A: Co jsi na to říkala, že budeš mít dalšího bratra?

V: Co si pamatuju, tak jsem se na něj hrozně těšila, byla jsem nadšená. I když ze začátku jsem chtěla mít ségru, doufala jsem, že to bude ségra. To víš, bráchu jsem už měla. Brácha ten chtěl bráchu. Ale když máma řekla, že to bude kluk, tak jsem se těšila, že se o něj budu moc starat, tak jsem byla nadšená.

A: A brácha byl radši.

V: Ano. Jestli to můžu říct, brácha se k němu taky choval spíš pečovatelsky, taky se o něj staral.

A: Takže jste se starali oba.

V: Jo. Já jsem dělala ty ženské věci, vozila ho v kočárku, krmila a tak a brácha s ním potom dělal takové ty chlapské věci, kdy třeba něco montoval a náš tříletý prcek tam seděl a dělal, že mu pomáhá.

A: Tak ten to měl dobrý, měl dva velké sourozence.

V: Jo. Ted' to má horší, ted' jsme oba pryč a on je doma sám.

A: S ním jsi také trávila hodně času?

V: Jo. Trávila jsem s ním čas, než jsem odešla do Brna, i když se snažím být s ním v kontaktu pořád, voláme si tak ob den a ještě když jsem studovala, tak jsem jezdila na prázdniny domů, vymýšlela mu různý program a podobně. Vozila jsem ho sebou na tábor a tak, aby byl zapojený.

A: Chtěla jsi sestru, když jsi byla mladší?

V: Jo, chyběla mi. Chyběla mi pořád, i v těch čtrnácti, kdy jsem doufala, že to bude holčička. Sestra mi chybí doted'. Říkala jsem si, že by bylo lepší, kdybych měla sestru, že bych si s ní třeba rozuměla více, než s bráchama.

A: Takže ti chyběl někdo, s kým by sis rozuměla.

V: Jo. Chtěla jsem někoho, kdo by spíš chápal takové ty holčičí věci. S mámou jsem si v tom moc nerozuměla, nikdy jsme ty věci nikdy neprobíraly, to bylo takové tabu. Tak mi chyběla ta spřízněná duše, co by mi v tom rozuměla. S bráchama si člověk o všem povídat nemůže.

A: A dalšího bratra jsi chtěla, nebo ti dva už byli dost?

V: Nad tím jsem nikdy nepřemýšlela. Myslím, že kdyby mi máma řekla, že budu mít třetího bráchu, tak by mi to nevadilo. Ale zároveň mě to ani nenapadlo, že by nás bylo víc než tři, máma chtěla tři děti. Ale myslím, že by mi to nevadilo.

A: A kdybys měla mít dalšího bratra, brala bys spíše staršího, nebo mladšího?

V: To je zajímavá otázka. No, možná spíš staršího. Ta pozice toho nejstaršího dítěte nebyla vždycky úplně fajn.

A: Takže se od tebe jako od nejstarší očekávalo, že ty budeš ta velká a ta rozumná?

V: Jo. Nebylo to výslovně řečeno, ale brala jsem to tak, že to rodiče očekávají, že se o bráchy postarám. Prostě ta velká sestra. Na jednu stranu mě to těšilo, že jsem se mohla o bráchy starat, a na druhou stranu už jsem toho měla už dost a říkala jsem si, jako malá, kdo se postará o mne.

A: A sestru bys chtěla starší nebo mladší?

V: Rozhodně starší. Už hlavně proto, že by mi rozuměla a měla bych nějaký vzor, za kterým bych se mohla vydat. To mi chybělo v rodině. Možná o tom vypovídá i fakt, že

mám blízkou kamarádku, se kterou trávím hodně času. Říkáme si ségry, protože ani jedna jsme ségru neměly o moc jsme jí chtěly. Tak si doplňujeme deficit.

A: Takže máš místo sestry nejlepší kamarádku.

V: Jo, ona je o deset let starší.

A: Takže je to vlastně starší sestra.

V: Jo, tak se mi to splnilo. Tak nebiologicky.

A: Ted' něco o tobě. Co jsi vlastně vystudovala?

V: Bohemistiku bakaláře. V Brně. Ted' studuju něco jiného. Sociální práce, ale už dálkově.

A: A kde pracuješ?

V: Pracuju v Paspointu, dříve známé jako APLA, s autistama. Jako koordinátor volnočasovek, tak dělám kroužky, tábory a tak.

A: Takže se zase staráš o děti.

V: Ano. Já si myslím, že mě to k tomu i vedlo, to že se mi narodil mladší brácha a já se o něj starala a bavilo mě to, tak pracuju dál s dětmi, vlastně od devatenácti s nimi jezdím na tábory.

A: Takže tě to tím ovlivnilo, že jsi spíše ten pečovatelský typ?

V: Myslím že jo. Když jsem studovala tu češtinu, tak mě to vůbec nebavilo a ted' když mám tuhle práci, tak mne to moc baví. Ta práce s dětmi mi tam chyběla. Takže ti mě to asi ovlivnilo.

A: Tak to bude ode mě vše. Děkuji ti moc. Kdybych se potřebovala na něco zeptat, můžu ti ještě napsat?

V: Jasně.

Příloha č.3. Tématické kódování – tabulka kategorií

	Jana	Eliška	Martina	Vanda
Vyrůstání s bratry	Nemá si na co stěžovat, bratři se jí rozmlazlovali	Zpočátku dost složité, musela se nejdřív mezi nimi prosadit, příliš jí nebrali mezi sebe. Potom dobré. Mělo to výhody i nevýhody	Skvělé, nedokáže si představit, že by je neměla a byla sama.	Spíše se o bratry starala, byla jejich druhá maminka.
výhody	Měla někoho, na koho se mohla spolehnout, kdo by jí pomohl, kdyby potřebovala.	Naučila se být dominantnější a více se prosazovat, rozumí klukům a má se s nimi o čem bavit, měla ochránce.	Bratři se o ní postarali a ve škole jí už vyšlapali cestu. Nenudila se.	Díky mladšímu bratrovi měla kamaráda, s ostatními dětmi si nehrála a díky němu si nepřipadala si tak sama.
nevýhody	žádné	Neměla sestru. Musela se víc snažit, aby mezi bratry zapadla.	Neměla sestru, která by jí rozuměla.	Neměla sestru, která by jí rozuměla.
Vztah s bratry	Velmi dobrý, starali se oni, rozmazlovali jí. Dodnes jsou v kontaktu, vztahy dobré.	Když byla malá, tak jí odstrkovali, musela se prosadit. Až později jí začli brát jako holku, do té doby se musela spíš chovat jako kluk.	Dobré, hráli si spolu a trávili spolu hodně času.	Velmi dobré, nejlepší kamarádi. Trávili spolu dost času a hráli si spolu.
Vliv	Snažila se jim vyrovnat, dokázat to, co dokázali oni (řidičák, jízda na motorce, lyže).	Rozumí si spíš s klukama, má také spíše klučičí zájmy, umí se prosadit a vybojovat si místo ve skupině.	V některých věcech je spíše kluk, nezůstává pozadu a dělá i klučičí práce	Je zvyklá starat se o děti, baví jí to, rozumí klučičím zálibám, protože je chápe.
Absence sestry	Sestra jí příliš nechyběla, místo ní měla kamarádky a švagrové.	Chyběla jí. Chtěla mít někoho, komu by pletla copánky a s kým by mohla řešit holčičí věci. Místo ní kamarádka nebo matka	Sestra jí chyběla, neměla si s kým povídat o holčičích věcech. Neměla ani nikoho, kdo by jí nahradil	Sestra jí hodně chyběla, postrádala holčičí vzor. Náhrada teta a potom nejlepší kamarádka.